

M49.

SALA DE LECTURA

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI

Nr. 400

GUY DE MAUPASSANT

BIBLIOTECA CENTRALĂ
REGIONALĂ
CLUJ

Duminicile unui burghez din Paris

TRADUCERE

DE

VASILE SAVEL

84-32-0

2009

2

14
1995

56515-16.

Editura „BIBLIOTECA PENTRU TOȚI”

12 OCT 1967

56515M

THE UNIVERSITY OF CHICAGO LIBRARY

DOMINICILE UNUI BURGHEZ DIN PARIS

Pregătiri de călătorie

D. Patissot, născut în Paris, după ce făcu, ca mulți alții studii rele la liceul Henric al IV-lea, intră într'un minister prin protecția uneia din mătușile sale, care ținea un debit de tutun, de unde se aprovizionă un șef de divizie. Innaintă foarte greu, și poate c'ar fi murit comis de clasa patra dacă nu l-ar fi ajutat întâmplarea, care câte odată hotărăște de soarta noastră. Astăzi are cincizeci și doi de ani, și abia la această vârstă începe să colinde ca turist în acea parte a Franței, ce se întinde între fortificații și provincie.

Istoria innaintării sale poate să folo-

sească multor funcționari, după cum, fără 'ndoială, și povestirea plimbărilor sale va folosi multor parizieni, cari le vor lua drept itinerar pentru excursiile lor și vor putea să înlătore oarecari neplăceri, pe cari le-a avut dânsul.

În 1854, d. Patissot nu primea, anual decât 1800 de franci. Din pricina unei ciudățenii a firii sale, displăcea tuturor șefilor săi, cari-l lăsau să lăncezească în veșnica și deznădăjduită așteptare a înnaintării, acest ideal al funcționarului.

Cu toa e acestea muncea, dar nu putea să-și scoată în evidență munca și, pe urmă, — spunea singur — era foarte mândru. Și mândria lui constă într'aceia că nu-și salută niciodată pe superiori în chip slugarnic și supus, precum, după părerea-i făcea unii dintre colegii săi, pe cari nu oia să-i numească. Mai dăogă el că sinceritatea sa stânjinea pe mulți oameni, căci se revoltă de altmintrelea ca toți ceilalți, în contra nedreptăților, favorurilor acordate unor necunoscuți străini biurocrației. Dar glasul său indignat nu

răzbătea niciodată dincolo de ușa odăii în care lucra, după spusa lui : „Eu sunt ocupat.. în amândouă înțelesurile, domnule“.

Intâi ca funcționar, apoi ca Francez, în sfârșit ca om de afaceri, dumnealui din principiu se alipea de fiecare guvern, fiind un fanatic al puterii.. a unei alteia, bineînțeles, — decât a șefilor săi.

De câte ori avea prilej, se așeza pe unde avea să treacă împăratul ; ca să aibă cinstea să-și descopere capul ; și, plecă foarte mândru că a salutat pe șeful statului. Din obișnuința de a contempla pe Suveran, făcu ca mulți alții ; îi imită tăutura bărbii, aranjarea părului, forma redingotei, mersul, gestul.. — Câți oameni, în fiecare țară, par portre e de Prinț ! — Poate seamănă puțin cu Napoleon al III-lea, dar părul îi era negru, — și-l vopsi. Atunci asemănarea fu desăvârșită și, când întâlnea pe stradă pe alt domn, reprezentând figura împărătească, era foarte gelos, și îl privea cu dispreț. Această nevoie de imitare deveni în curând idee fixă, și au-

zind odată pe un ușler la Tuileries imitând vocea împăratului, la rândul său îi șmită intonația și tărăgăneala calculată.

Semănă atât de bine cu modelul său, în cât i-ai fi confundat, și oamenii din minister, funcționari superiori, murmurau, găsind lucrul necuviincios, grosolan chiar; unii îl pârără ministrului, care chemă pe acest funcționar înainte-i. Dar, văzându-l începu să râdă și repetă de două sau trei ori: „Are haz, zău, are haz!” A doua zi: superiorul imediat al lui Patissot îl propuse pentru o înaintare de 300 de franci pe care o obținu imediat.

De atunci înaintă regulat, mulțămită aceste facultăți maimuțărești de imitație. O neliniște ușoară, ca o presimțire că un mare noroc-i atârnă deasupra capului, cuprindea pe șefii lui, cari îi vorbeau curtenitor.

Dar când sosi Republica a fost un adevărat dezastru pentru dânsul. Se simți înecat, sfârșit și, pierzându-și cumpătul, încetă de a se mai văpsi, se bărbieri complet, își tunse părul mic; căpătând ast-

fel o înfățișare părintească și dulce, foarte puțin compromițătoare. Atunci, șefii se răzbunară de lunga intimidare ce le-o pricinuiseră și, făcându-se toți republicani din instinctul de conservare, îl persecutară și îi împiedecară înaintarea. El, de asemenea și-a schimbat opinia; dar Republica nefiind un personaj, pe care să-l pipăi și viu, căruia să-i poți semăna, și președinții schimbându-se des, omul era în foarte mare încurcătură, într'o grozavă supărare, împiedecat în obiceiul său de a imita, după o ultimă încercare spre cel din urmă ideal al său, D. Thiers.

Dar! îi trebuia o nouă manifestare a personalității. Chibzui mult timp; apoi într'o dimineață se prezentă la biurou cu o pălărie nouă, ce avea, drept cocardă la partea dreaptă, o foarte mică rozetă tricoloră. Colegii săi fură mirați, s'a râs toată ziua, și a doua zi, și toată săptămâna, și toată luna. Dar în cele din urmă gravitatea atitudinii sale îi dezarmă, și șefii încă odată fură neliniștiți. Ce taină ascundeă semnul acesta? Eră oare o sim-

plă afirmație de patriotism ? — sau mărturia alipirii sale de republică ? — sau poate semnul secret al unei înrudiri puternice ? De vreme ce o purtă cu atâta încăpăținare, de bună seamă, avea la spate o protecție ascunsă și puternică. — În ori ce caz, era bine să fie prevăzători, cu atât mai mult că ținuta sa hotărîtă în fața tuturor glumelor le măsura încă neliniștea. Incepură din nou să-l lase în pace, și curajul său à la Gribouille îl scăpă, căci, la 1 Ianuarie 1880, fu numit comis principal.

Intreaga sa viață fusese sedentară. Rămas burlac din dragoste pentru repaos și liniște, ură mișcarea și vuetul. De obicei petrecea Duminicile citind romane de aventuri și liniind cu grijă transparente, pe cari apoi le oferea colegilor săi. În viața sa nu luase decât de trei ori concediu, fiecare de câte opt zile, ca să se mute. Câte odată, la sărbătorile cele mari, plecă cu un tren de plăcere la Dieppe sau Havre, ca să-și înnalțe sufletul în fața spectacolului măreț al mării.

Avea acel bun simț ce se apropie de

prostie. Trăia de mult timp liniștit economic, cumpătat din prudență cast prin temperament, când o neliniște oribilă îl cuprinse. Intr'o seară pe stradă, îl apucă pe neașteptate o amețeală, ce-l făcu să se teamă de un atac. Se duse la un doctor, plăti cinci franci, și căpătă această ordonanță:

«D. X..., de cincizeci și doi de ani, celibatar, funcționar. Natură sanguină, amenințat de congestie. — Fricțiuni cu apă rece, hrană cumpătată, mișcare multă».

„Montellier, D. M. P.“

Patissot fu îngrozit și, timp de o lună, în biroul său, în fiecare zi, ținu împrejurul frunții un șervet ud, legat în formă de turban, în timp ce picături de apă cădeau neîncetat pe expedițiile cari trebuia să le ia dela capăt. La fiecare moment recitea ordonanța, nădăjduind, — fără îndoială — să găsească în ea un înțeles ascuns, să pătrundă gândul nemărturisit al doctorului, și astfel să descopere ce exercițiu poate să-l ferească de apoplexie.

Atunci consultă prietenii, întinzându-le funesta hârtie. Unul din ei îl sfătuie să bozeze. Își luă imediat un profesor, și chiar în cea dintâi zi primi în nas un pumn, ce-l vindecă pentru totdeauna de această distrație salutară. Exercițiul cu bastonul îl făcu să geamă, și fu atât de ostent de scrimă, încât două nopți dearându-l nu putu dormi. Atunci îi trecu prin minte o idee: adică să viziteze pe jos, în fiecare Duminică Parisul și chiar unele părți ale Capitalei pe cari nu le cunoștea.

Echiparea pentru aceste călătorii îl ocupă o săptămână întreagă, și Duminică, a treizecea zi din Mai, începu pregătirile.

După ce-a citit reclamele cele mai caraghioase pe cari săracii, chiorii sau șchiopii le împart pe la colțurile străzilor, intră în magazine cu gândul să vadă, și să lase pe mai târziu cumpărăturile.

Mai întâi vizită atelierul unui cizmar, așa zis american, cerându-i să-i arate ghete trainice pentru călătorie. Negustorul îi expuse fel de fel de aparate, căptușite cu aramă ca niște corăbii de răz-

boi, cu ascuțișuri ca o grapă de fier și îl asigură că-s făcute din piele de bour din munții Stâncoși. Așa de entuziasmat a fost Patissot, încât ar fi cumpărat bucuros două părechi. O singură păreche îi ajungea totuș. Se mulțumi cu una și porni cu dânsa sub braț, care îi înțepeni îndată.

Își făcu rost și de o pereche de pantalonii trainici de catifea, ca acei ai dulgherilor, apoi de ghete de pânză impermeabilă până la genunchi.

Îi mai trebuia o raniță soldățească pentru provizii, o lunetă ca ale marinarilor, ca să recunoască satele îndepărtate de pe coastele dealurilor, în sfârșit o hartă a statului major, ce-i îngăduia să se călăuzească singur, fără să întrebe de drum pe țărani încovoiați pe câmpuri la lucru.

Apoi, ca să îndure cu ușurință căldura se hotărî să-și ia o haină ușoară de alpaga de prima calitate, ce-o vindea celebra casă — *Raminau* — după cum spuneau anunțurile — pentru mica sumă de șase lei și cincizeci de bani.

Se duse prin urmare la acest magazin, și un tânăr distins, coafat à la Capoul, cu unghiile roze ca ale damelor, și cu un surâs totdeauna amabil, îi arătă haina cerută. Ea nu corespundea laudei anunțului. Atunci Patissot șovăind, întreabă: „Dar în sfârșit, d-le, e trainică”. Celălalt, întorcându-și ochii cu o încurcătură bine prefăcută, ca un om cinstit care nu vrea să înșele încrederea unui client, și, vorbind încet, neîndrăznind parcă: „Dă, drept vorbind, domnule, înțelegeți că pentru șase lei și cincizeci de bani nu văputem vinde un articol ca acesta de pildă...” și i scoase o haină mult mai bună ca întâia. Cercetând-o, Patissot voi să afle cât costă. „Doisprezece lei și cinzeci de bani.” — Îl ademenea. Dar înaintea de a se hotărî, întreabă din nou pe tânăr, care-l privea țintă, observându-l, — „Și... asta e foarte bună? o garantați?” — O! de sigur, domnule e excelentă și ușoară! Bineînțeles că nu trebuie să fie udată! O! de bună, îi bună; dar d-v. știți bine că e marfă și marfă. Pentru prețul acesta, e foarte bună.

Gândiți-vă : doisprezece lei și cinzeci de bani.. o nimica. Sigur, că o haină de douăzeci și cinci de franci valorează mai mult. Pentru douăzeci și cinci de franci, puteți avea o marfă superioară, tot atât de trainică ca și stofa mai trainică chiar; de-o ploua o călcătură o face ca nouă. Asta nu-și schimbă niciodată culoarea, nu ese la soare. În același timp ține mai cald și-i mai ușoară". Și tânărul își desfășură marfa, o făcea să sticlească, o bătea, o întindea, ca să scoată în evidență excelența calității. Vorbea într'una, convingător, împrăștiind ezitațiile prin gest și prin retorică.

Patissot fu convins, cumpără haina.

Amabilul vânzător legă pachetul, vorbind încă, și în fața „casei“ lângă ușe, continuă să laude cu emfază valoarea cumpărăturii. Îndată ce marfa fu plătită, numai decât tăcu; salută cu un „Mulțumesc, domnule“ însoțit de un surâs de om superior, și ținând ușa deschisă își privi clientul, care plecă și încercă în ză-

dar să-l salute, de oarece avea în amândouă mâinile pachete.

Ajuns acasă, d. Patisot studiă cu îngrijire primul său itinerar, și voi să-și încerce ghetele, cari păreau niște grape cu garniturile lor de fier. Alunecă pe podele, căzu, și își făgădui să fie atent. Apoi, își întinse pe scaune toate târguelile, pe cari le privi îndelung și adormi cu acest gând: „Păcat că nu m'am gândit mai de mult să fac excursii la țară”.

Cea d'ntâi plimbare

Toată săptămâna la minister, d. Patisot lucră greu. Se gândea la excursia proiectată pe Duminica următoare și o dorință mare de câmpie îi venise dintr'o dată o trebuință de a se înduioșa în fața arborilor, acea sete de ideal cămpenesc, ce chinuește vara pe parizieni.

Sâmbătă se culcă de cu vreme și în zori zilei fu în picioare.

Fereastra lui da în o curte mică și întunecoasă, un fel de coș prin care eșeau

neîncetat toate miroburile gospodăriilor sărăcăcioase. Îndată-și aruncă privirile către bucățița de cer, ce apărea dintre acoperișuri și zări un petec albastru închis, plin de soare, spintecat fără încetare de zborul rândunelelor, pe cari nu le puteai urmări decât o secundă. Își zise că de-acolo din înălțime, ele zăresc câmpul îndepărtat, verdele coastelor împădurite, o întreagă desfășurare de orizonturi.

Atunci îl coprinse pe neașteptate o poftă nebună să rătăcească în răcoarea frunzelor. Se îmbracă repede își trase ghetetele formidabile, și se căzni mult până își încheie ghetrele, cu cari nu era obișnuit.

Punându-și apoi în spinare ranița plină burduf de carne, brânză și sticle cu vin (căci de sigur că mișcarea are să-i aducă poftă de mâncare), porni cu bățul în mână.

Începu a merge cu pas cadențat (ca vânătorii, gândea el) șuerând arii vesele, cari-i dădeau o înfațișare de om sprinten.

Oamenii se întorceau să-l privească ; un câine hămăi ; un birjar trecând îi ură : «Călătorie bună, domnule Dumolet!». Dar lui puțin îi păsa, mergea fără să se întoarcă tot mai repede, învârtindu-și bastonul ștregărește.

Orașul se deștepta vesel, în căldura și lumina unei frumoase zile de primăvară. Fațadele caselor străluceau, canarii cântau în coliviile lor, și o veselie alerga pe străzi, lumina fețele, împrăștia râsul pretutindenea, ca o mulțumire a lucrurilor în răsăritul limpede al soarelui.

Patissot se îndreptă spre Sena, ca să ia vaporeșul ce avea să-l ducă la Saint-Cloud și prin zăpăceala trecătorilor, trecu prin strada Chaussée-d'Antin, boulevard, strada Regală, comparându-se în minte cu Jidovul răăcitor. Suindu-se pe un trotuar, îi alunecă din nou pe asfalt ferăria de la ghetе și căzu greoi, cu un vuet groaznic în raniță. Câțiva trecători îl ridicară și el își reluă drumul încetișor, până la Sena, unde așteptă un vaporeș.

Colo, departe, sub poduri, îl văzu apă-

rând întâi mic, apoi mărindu-se třeptat, și i se părea că vede un pachebot, ca și cum ar pleca pentru o călătorie lungă, peste mări, să vadă popoare nouă și lucruri necunoscute. Vaporașul acostă și Patissot se urcă în el. Pe bord erau oameni gătiți de sărbătoare, cu haine noi de o culoare strigătoare, și fețe bătărate, stacojii. Patissot merse în față și sta în picioare, crăcănat ca mateloții, ca să dea a înțelege că a navigat mult. Dar fiindu-rică de cele mai mici mișcări ale vaporașului, se încovoia sprijinindu-se în baston, ca să-și poată ține mai bine echilibrul.

După stația Point-du-Jour, râul se lărgea liniștit sub lumina strălucită apoi, după ce lunecă printre două insule vasul trecu pe lângă costișa cotită, a cărei verdeață era presărată cu căsuțe albe. O voce vestea Bas-Mendon; apoi Sevres; în sfârșit Saint-Cloud. Patissot se scoborî.

Pe cheu, deschise îndată harta statului major, ca să nu facă nicio greșală. De

De altfel lucrul era foarte clar. Merge pe drumul acesta până la Celle apoi o ia la stânga, cotește pe urmă puțin la dreapta, și pe această cale are să ajungă la Versailles, al cărui parc are să-l viziteze înaintea prânzului.

Drumul suia la deal și Patissot găfâia zlobit de greutatea raniței, pulpele îi amorțiseră de strânsoarea ghetrelor și abia își târa prin praf greoaiele ghete, mai grele ca două ghiulele. De odată se opri cu un gest desnădăjduit. În graba plecării își uitase luneta marină.

În sfârșit, iată pădurile. Atunci cu toată căldura grozavă, cu toată sudoarea ce-i curgea pe frunte, neluînd în seamă nici greutatea arnașamentului său și nici zdruncinăturile raniței, începu să alerge, sau mai bine zis să tropăie către verdeață, în salturi mici ca și cai bătrâni și nărăvași.

Întră în umbră, într'o răcoare plăcută, și-o înduioșare îl cuprinse în fața mulțimii de floricele felurite galbene, roșii, albastre, violete, fine, gingașe, cari se desvăluiau de-alungul șanțurilor, pe tulpinele

lor lungi și subțirele. Insecte de felurite culori, de forme diferite, mici, lungi, extraordinare ca construcție monștri înspăimântători și microscopici, urcau cu anevoie firisoarele de iarbă, ce se încovoiau sub greutatea lor. Și Patissot admiră sincer creația. Dar, fiind ostenit din caleafară, se puse jos.

Atunci voi să mănânce. Incremeni, când văzu ce era în ranița sa. O sticlă se spășese, de sigur atunci când a căzut, și lichidul, oprit de pânza impermeabilă ceruită, făcuse un fel de supă cu vin din numeroasele-i provizii. Mâncă cu toate astea o felie de friptură rece, după ce o curăți bine, o bucată de jambon și bucățele de pâine înmuiate și roșii, acoperite cu o spumă roșiatică, desplăcută la vedere, potolindu-și setea cu bordeau fermentat.

Și după ce se odihni mai multe ceasuri și consultă din nou harta plecă iar.

După câțeva vreme, se găsi la o răspântie, pe care prin nimic n'o putea bănuî. Privi soarele, încercă să se orienteze,

chibzui, studiază mult timp toate micile linii încrucișate care pe hârtie însemnau drumuri, și îndată se convinsese că se rătăcise cu totul.

Innaintea ei se deschidea o alee încântătoare, prin a cărei frunziș tânăr plouau pretutindeni pe pământ picături de soarecari, luminau romanișele albe ascunse în ierburi. Aleia era lungă la nesfârșit și goală și tăcută.

Numai un băndar mare, singuratic, care bâzâia, zbura dealungul ei, oprindu-se uneori pe o floare ce se încovăia, apoi pornea repede, ca să se odihnească undeva mai dearte. Corpul său mare părea de catifea neagră, brăzdat de dungi galbene, purtat de aripi transparente și foarte mici. Patissot îl observă cu adâncă băgare de seamă, când ceva mișcă la picioarele lui. La început îi fu frică și sări la o parte apoi, aplecându-se cu îngrijire, zări o broască mare cât o alună, care făcea salturi mari.

Se aplecă să o prindă, dar ea îi scăpă din mână. Atunci cu foarte mare grijă, se

târâ înspre dânsa pe genunchi, innaintând foarte încet, în timp ce ranita din spate părea o carapace enormă, dându-i astfel înfățișarea unei mari broaște țestoase, care se târăște. Când ajunse acolo unde se oprise broscuța, se pregăti și se asvârli cu amândouă mâinile innainte, căzu cu nasul în iarbă, se ridică cu doi pumni de țărână și fără broască. De geaba o căută, căci nu o mai găsi.

Indată ce se sculă în picioare, zări colo foarte departe, două persoane, cari veneau spre dânsul făcând semne. O femeie mișca umbrela, și un bărbat numai în vestă, ducea redingota pe braț. Apoi femeia începu să alerge strigând: «Domnule! domnule!» El își șterse fruntea și răspunse: „Doamnă! Domnule, ne am rătăcit, ne-am rătăcit cu totul!» Rușinea îl împiedecă să facă aceiași mărturisire și le zise foarte grav: „Dumneavoastră sunteți pe drumul ce duce la Versailles“.

„Cum? pe drumul spre Versailles? Dar noi mergem la Rueil“. Patissot se neliniști totuș răspunse cu îndrăzneală: «Doamnă,

am să vă dovedesc cu harta statului major, pe care o am, că sunteți pe drumul ce duce la Versailles". Bărbatul se apropia. Avea o înfățișare pierdută, desnădăjduită. Femeia, tânără, drăguță, o brunetă energică se înfurie de îndată ce veni el lângă dânsa: „Vino să vezi ce-ai făcut: suntem la Versailles acum. Privește harta statului major, pe care domnul are să aibă bunătatea să ți o arate. Dar ai să poți citi? Doamne! Doamne! cât sunt de nătângi unii oameni. Totuș, eu ți-am spus-o luăm la dreapta tu n'ai vrut, tu crezi că știi totul".

Sărmanul părea nemângâiat. Ii răspunse: „Dar, draga mea tu...". Ea nu-l lăsă să isprăvească și începu să-i reproșeze toată viața lor, dela că-ătorie până la ceasul de față. Bărbatul se uita jalnic spre desigurii, al căror adânc parcă voia să-l pătrundă, și din când în când, ca apucat de nebunie, scotea câte un strigăt pătrunzător, un fel de „tiit", ce părea că nu miră de loc pe femeia sa, dar care umplea pe Patissot de strașnică mirare.

Femeea dintr'o dată, se întoarse spre funcționar cu un surâs : „Dacă domnul ne îngăduie, vom merge cu dumnealui ca să nu ne rătăcim din nou și astfel să fim siliți să mânem în pădure“. Neputându-se împotrivi, Patissot salută cu inima chinuită de neliniște, neștiind încotro să-i călăuzească.

Merseră mult timp ; bărbatul striga într'una : „tiiit“ ; însera. Valul de ceață, ce acoperea câmpia în amurg, se desfășura cu încetul și o poezie plutea pretutindeni, plină de acea senzație de răcoare anumită și încântătoare, ce umplea pădurea la apropierea nopții. Străina apucase brațul lui Patissot și urma, cu gura ei rumenă, să scuipe muștrări bărbatului său, care, fără să i răspundă, urla într'una : „tiiit“ din ce în ce mai tare. În cele din urmă, funcționarul îl întrebă : „De ce strigați așa ?“. Celalt, cu lacrimi în ochi, îi răspunse : „Mi-am pierdut câinele.— Cum ! ați pierdut câinele ? — Da, l-am crescut la Paris, n'a ieșit niciodată la câmp, și, când a văzut frunzișul, a fost atât de mul-

țumit încât a început să alerge ca un nebun. A intrat în pădure degeaba l-am strigat n'a vrut să se mai întoarcă. Are să moară în pădure de foame... „tiit“. Femeia dădea din umeri. „Când cineva-i un dobitoc ca tine, cum vrei să mai aibă câine!“ . Dar el se opri pipăindu-și corpul cu neliniște. Ea îl privea : „Ei bine, ce ! — N'am băgat de seamă că țineam redingota sub braț. Mi-am pierdut portofoliul. Banii îi aveam înăuntru“.

De data asta mânia o înăbuși: Atunci du-te de' l cată !“ El răspunse blând : „Da, dragă, dar unde vă găsec?“ Patissot răspunse cu îndrăzneală : „La Versailles!“ Și auzind vorbindu-se despre hotelul Reservoirs, îl numi. Bărbatul se întoarse și, aplecat spre pământu pe care ochiul său liniștit îl cerceta, strigând mereu „tiit“, se îndepărtă.

Merse mult așa, umbra tot mai deasă îl învălui iar glasul său trimitea din depărtări un „tiit“ jalnic, tot mai ascuțit cu cât noaptea se făcea mai neagră și cu cât nădejdea-i pierea.

Patissot fu mișcat când se găsi singur sub umbra deasă a pădurii, în acest ceas de visare a amurgului, cu această necunoscută subțirică, ce se sprijinea de brațul său. Și, pentru prima oară în viața-i egoistă, bănuî farmecul iubirilor poetice, dulceața iubirii de sine și partea ce o ia natura la dragostele noastre, pe care le învăluie. Căuta cuvinte galante; pe cari de altmintrelea nule găsea. Dar înaintea lor se arăta o șosea, care apărură la dreapta; un om trecea. Patissot, tremurând îl întrebă unde se găsesc. „Bougival. Cum? Bougival? ești sigur? Ba bine că nu!»

Femeia râdea ca o nebună. Ideia că și-a pierdut bărbatul, o îmbolnăvea de răs.

Au mâncat la marginea apei într'un restaurant câmpenesc. Ea se arată fermecătoare, glumeață, povestind o mulțime de istorioare nostime, cari zăpăceau pe tovarășul ei. Apoi, când să plece, strigă: „A! acum mă gândesc că n'am nici un ban, bărbatul meu și-a pierdut punga“.

Patissot se grăbi să fie amabil, deschise

punga, se oferi să-i împrumute ce-i trebuie, scoase un pol, închipuindu-și că nu poate scoate mai puțin. Ea nu zicea nimic, dar întinse mâna, luă banii, spuse un „mersi“ grav, întovărășit de un surâs, își așează pălăria, făcând grații în fața oglinzii, nu-i îngădui s'o întovărășească acum, când știa unde merge, și plecă în sfârșit ca o pasăre, care își ia zborul, pe când Patissot, foarte posac, își făcea socoteala cheltuelilor din acea zi.

A doua zi nu se mai duse la minister, așa de tare îl durea capul.

La un prietin

Toată săptămâna Patissot povesti întâmplarea sa și descria poetic locurile pe unde fusese, indignându-se că întâlnește în jurul său așa de puțin entuziasm. Numai un bătrân expediționar, totdeauna făcut, d, Boivin, supranumit Boileau, îi da cea mai mare atenție. El însuși locuia la țară, avea o grădiniță, ce-o cultiva cu grijă, se mulțumea cu puțin și se zice că

era foarte fericit. Acum Patisot înțelegea gusturile lui și având aceleași dorințe, deveniră de îndată prieteni. Bătrânul Boivin ca să cimenteze această simpatie născândă îl pofti să prânzească Duminica viitoare în căsuța lui din Colombes.

Patisot luă trenul de opt și, după nenumărate căutări, descoperi, drept în mijlocul târgului, un fel de ulicioară obscură, o cloacă glodoasă între două ziduri înalte, și tocmai la capăt o poartă putredă, închisă cu o sfoară învârtită pe lângă două cuie. Deschise și se găsi față în față cu o arătare, care cu toate acestea trebuia să fie o femeie. Pieptul ei părea învelit în cărpe murdare, o rochie zdrențăroasă îl atârna în jurul coapselor și în părul său înălbit jucau pene de porumbel. Privea furioasă pe vizitator cu ochii ei mici, cenușii, apoi după o clipă de tăcere, întrebă :

-- Ce doriți d-voastră ?

— D. Boivin.

— E aici. Ce treabă aveți cu d. Boivin?
Patisot, tulburat, șovăia :

— Dar, m'așteaptă.

Ea păru încă și mai sălbatică și reluă:

— Ah! D-voastră veniți să dejuțați?

El bâlbâi un „da“ tremurător. Atunci ea, întorcându-se spre casă, strigă cu voce mânioasă:

— Boivin, iată'ți musafirul.

Bătrânul Boivin se arată îndată în pragul unei bărăci de zid, acoperită cu zinc, numai cu un cat, și care părea o cameră de uscat fructe. Boivin purta un pantalon de doc alb, mânjit de pete de cafea și o panama unsuroasă. După ce strânse mâna lui Patissot îl conduse în locul pe care-l numea grădina lui: aceasta era în capătul unui coridor gloduros, un petec de pământ patrat mare cât o batistă, și împrejmuit de case așa de înalte, că soarele d'abea dădea pe acolo două sau trei ceasuri pe zi. Toporași, garoafe, micșunele, câțiva trandafiri, mureau în fundul acestui puț fără aer și încălzit ca un cuptor de căldura reflectată de pe acoperișuri.

— Nu am copaci, zicea Boivin, dar zi-

durile vecinilor îi înlocuesc, și am umbră ca într'o pădure.

Apoi, apucând pe Patissot de un nasture :

— Ci să-mi faci o îndatorire. Ai văzut, jumătatea-i supărăcioasă hai ? Dar nu s'a isprăvit, așteaptă prânzul. Inchipuește-ți, ca să mă împiedece să ies. nu-mi da hainele mele de biuro, și nu-mi lasă decât niște vechituri prea uzate pentru oraș. Astăzi am haine curate : i-am spus că o să prânzim împreună. Ne-am înțeles. Dar nu pot să stropesc de frică să nu-mi pătez pantalonii. Dacă pătez pantalonii totu-i pierdut ! Mă bizui pe dumneata, nu-i așa ?

Patissot consimți, își scoase redingota, își suflcă mânicile și începu să învârtă — schimbând brațele pe rând — un fel de pompă, ce șuera, sufla, hârcâia ca un ofticos, ca să dea o picurare de apă asemenea scurgerii unei fântâni Wallace. Și trebuiau zece minute ca să umple o stropitoare. Patissot era asudat. Batrânul Boivin îl călăuzea :

— Aici, la această plantă .. încă puțin .. destul ! La astălaltă.

Dar stropitoarea, găurită, curgea, și picioarele lui Patissot primeau mai multă apă decât florile ; capetele de jos ale pantalonilor săi înmuiate, se acopereau de glod. Și de douăzeci de ori în șir o luă de la capăt, își udă picioarele iar, asudă făcând să geamă pompa, și când, obosit peste măsură, voi să se oprească, bătrânul Boivin, rugător, îl trase de mânecă.

— Incă o stropitoare, numai una și s'a isprăvit.

Ca să-l mulțumească, îi dăruie o roză, dară o roză atât de veștejită, în cât la atingerea redingote lui Patissot s'a desfăcut toată, lăsând la butonieră un fel de pară verzuie, ce-l minună mult. Nu îndrăzni să spuie nimic, din discreție. Boivin se pr făcu că nu vede.

Dar auziră vocea îndepărtată a d-nei Boivin :

— Da o să veniți odată ? N'auziți că-i gata ?

Ei se îndreptară spre barăcă, tremurând ca doi vinovați.

Dacă grădina se afla la umbră, casa dimpotrivă era în plin soare, și căldura unei etuve nu egala pe a apartamentelor.

Trei farfurii, lângă ele tacâmuri de aramă nespălate, se lipeau de grăsimea învechită a unei mese de brad, în mijlocul căreia o oală de lut, cu bucățele de rasol învechit, încălzite într'un lichid oarecare, în care înnotau cartofi murdari. Se așezară, mâncară.

O garafă mare, plină cu apă colorată puțin cu roșu, atrăgea ochiul lui Patissot. Bolvin, cam încursat, spuse femeii sale :

— Spune, dragă, nici acum nu vrei să ne dai puțin vin curat ?

Dânsa îi privea furioasă :

— Ca să vă îmbătați amândoi, nu-i așa și pe urmă să-mi atrigați mie la cap toată ziua ? Foarte-ți mulțumesc de ocazie.

Bolvin tăcu. După mâncarea cu sos, ea aduse altă farfurie cu cartofi gătiți cu puțină slănină, cu totul rancedă ; când acest fel nou de bucate fu gata, ea spuse :

— S'a isprăvit, acuma plecați.

Boivin se uită la dânsa mirat.

— Dar porumbelul ? porumbelul pe care-l jumuleai azi dimineată.

Ea își puse mâinile în șold.

— Poate nu v'ați săturat ? Dacă tu aduci oameni, nu-i un motiv ca să devo-rezi tot ce se găsește în casă. Ce-am să mânânc eu desară, d-le ?

Cei doi oameni e sculară, eșiră dina-intea ușii, și bătrânul Boivin, supranumit Boileau, șopti la la urechia lui Patissot.

— Așteaptă-mă o minută și pe urmă plecăm !

Apoi trecu în camera alăturată să-și is-prăvească toaleta. Atunci Patissot auzi a-cest dialog :

— Dă-mi un leu, dragă.

— Ce vrei să faci tu cu un leu ?

— Dă, nu știu ce poate să se întâmple; îi bine să ai totdeauna bani.

M-me Boivin urlă, ca să poată fi au-zită de afară.

— Nu, d-le, nu-ți voi da ; de oarece o-

mul ăsta a prânzit la tine, cel puțin să-ți plătească coșnița.

Bătrânul Boivin reveni să ia pe Patissot; dar acesta, voind să fie politicos, se aplecă înaintea stăpânei casei și bâlbâi:

— D-nă... mulțumiri... primire plăcută...

Ea răsounse:

— Bine, da să nu cumva să mi-l aduci beat, pentru că ai să ai aface cu mine — să știi!

Și plecară.

Se îndreptară spre marginea Senei, în fața unei insule plantate cu plop. Boivin, privind râul cu dragoste, strânse brațul prietenului său:

— Hei! peste opt zile, ce de-a lume are să fie aici, d-le Patissot.

— Unde are să fie lume, d-le Boivin?

— Dar.. la pescuit: se deschide la cincisprezece.

Patissot simți un fior ușor, cum e când întâlnești pentru întâia dată femeia care ți-a pustiit sufletul. Răspunse:

— Ah!... sunteți pescar, d-l Boivin?

— Cum pescar, d-le! Dar asta-i patima mea, pescuitul!

Atunci Patissot îl întrebă cu un interes adânc. Boivin îi numi toți peștișorii, cari zburdau în apa aceia negricioasă. Și Patissot credea că-i vede. Boivin îi număra undițile, locurile, momelile, timpul potrivit pentru fiecare specie.. Și Patissot simțea că devine mai pescar decât însuși Boivin. Se înțeleseră ca deschiderea s-o facă împreună, Duminica viitoare, pentru instruirea lui Patissot, care se felicită că a găsit un inițiator așa de experimentat.

Se opriră să mănânce în fața unui fel de casă întunecoasă, pe care o frecventau marinarii și toți bețivanii din împrejurimi. Înaintea ușii, bătrânul Boivin avu grija să spue:

— Cam n'are înfățișare, dar aici e foarte bine.

Se așezară la masă. Dela al doilea pahar din vinul argintiu, Patissot înțelese de ce M-me Boivin nu servea vinul decât cu apă bărbătuilni său: bietul om nu mai știa ce face: perora, se sculă, voi să facă tu-

ruri de forță, se amestecă ca un om care vrea pacea în sfada a doi bețivani, cari se băteau, și ar fi fost bătut împreună cu Patissot, dacă nu intervenea patronul.

Când ajunseră la cafea, era așa de beat, încât nici nu putea merge, cu toate sforțările prietenului său, ca să-l împiedice dela băutura; și, când plecară, Patissot îl sprijinea de subsuori.

Se afundară în noapte dealungul câmpiei, perdură cărarea, rătăciră multă vreme, apoi, deodată se găsiră în mijlocul unei păduri de pari, care le ajungeau la înălțimea nasului.

Era o vie cu haracii ei. Se învârtiră mult timp printre dânșii, șovăind îngroziți, întorcându-se din nou pe aceleași urme, fără să reușească a ajunge la capăt. În cele din urmă, bietul Boivin, zis și Boileau, căzu peste un băț, care-i sgâriă fața și, fără să se mai miște, rămase culcat la pământ, scoțând din gâtlej, cu o încăpățănare de bețiv, niște „țipete“ prelungi și răsunătoare, în timp ce Patissot, pierdut, striga la cele patru puncte cardinale:

— Ei, cineva! nu-i nimeni!

Un țăran întârziat le fu de ajutor și îi îndreptă pe drumul lor.

Dar apropierea de casa lui Boivin, înspăimântă pe Patissot. Cu chiu cu vai ajunseră la poartă, ce se deschise brusc înaintea lor, și asemenea anticelor furii apăru M-me Boivin, cu o lumânare în mână. De îndată ce zări pe barbatul său se aruncă asupra lui Patissot, vociferând:

— A! canalie, știam eu că ai să mi-l îmbeți!

Bietul om simți o frică nebună, dădu drumul prietenului său, care se prăbuși în noroiul cleios al strădiței, și fugi în goană la gară.

Pescuirea cu undița

În ajunul zilei când trebuia să arunce pentru întâia dată în viața sa undița în râu, d. Patissot își luă cu 80 bani *Perfectul pescuitor cu undița*. Învăță în această carte mii de lucruri folositoare, dar fu lovit

în mod deosebit de stil și reținu pasagiul următor :

„Intr'un cuvânt voiți fără grijă, fără documente, fără precepte, voiți să reușiți și să pescuiți cu succes la dreapta, la stânga sau înaintea d-voastră scoborându-vă sau suind cu acea înfățișare de cucerire care nu îngăduie greutate ?

Ei bine, pescuiți înainte, în timpul și după furtună, când cerul se întredeschide și e tăiat de linii de foc, când pământul se mișcă de rostogolirile prelungite ale tunelului: atunci, fie lăcomie, fie groază, toți peștii agitați, înfuriați, își tulbură obiceiurile lor în un fel de galop universal.

În acest vălmășag, urmați sau neglijați toate prezicerile norocoase, mergeți la pescuit, voi mergeți la victorie !”

Apoi pentru ca să poată prinde în acelaș timp pești de toate mărimile, cumpără trei instrumente perfecționate, bastoane pentru oraș, undițe pentru fluviu, desfășurându-se peste măsură într'o singură smuncitură. Pentru vârlugă cumpără cârlige No. 15; No. 12 pentru mreană și socoțea că cu No.

7 are să umple panterul de crapi și chitici. Nu cumpără râme, pe care era sigur că le găsește pretutindeni; în schimb se aprovizionează cu viermi de carne. De aceștia avea o oală mare plină, și îi contemplă. Urîcioasele animale, răspândind o putoare grozavă, forfotiau în oala lor, după cum fac în cărnurile putrede, și Patissot voi să se exerciteze de mai 'nainte, ca să-i acăte în undiță. Luă unul cu greutate, dar de abia l-a așezat în punctul ascuțit al ferului îndoit, că și crăpă și se deșartă tot. De douăzeci de ori în șir a început operația fără de succes și-ar fi continuat poate toată noaptea, dacă nu i-ar fi fost teamă că isprăvește toată provizia de viermi.

Plecă cu cel dintâi tren. Gara era plină de oameni înarmați cu bastoane de pescuit. Unele, ca ale lui Patissot, păreau de bambu, dar altele, din o singură bucată, se înălțau în aer micșorându-se. Era ca o pădure de baghete fine, care se loveau la fiecare moment, se amestecau, păreau că se bat ca niște săbii, sau că se leagănă ca și catargele

deasupra unui ocean de pălării de pae cu bordurile largi.

Când locomotiya începu să meargă, vedeai eșind undițe prin toate ușile și imperialele, de la un capăt la celălalt al convoiului; și cum erau împrăștiate, trenul avea înfățișarea unei omizi lungi, care se desfășura pe câmpie.

Se scoborî la Courbevoie și diligența pentru Bezons fu luată cu asalt. O grămadă de pescari se înghesuiră pe acoperiș și, cum își țineau undițele în mână, harabaua luă îndată înfățișarea unui mare arici.

Pe toată lungimea drumului se vedeau oameni îndreptându-se în aceeași direcție, ca pentru un imens pelerinaj spre un Ierusalim necunoscut. Ei purtau bastoanele lor lungi subțiratic, reamintind pe aceia din bătrânii credincioși reveniți din Palestina, și o cutie de tinichea le atârna în spate. Se grăbeau.

La Bezons, fluviul apăru. Pe amândouă malurile sale, un șir de persoane, bărbați în redingotă, alții în dril, alții în bluză, fe-

mei, copii chiar, fete tinere gata de măritiş, pescuiau.

Patissot se duse la iezătură, unde prietenul său Boivin îl aşteaptă. Prîmirea acestui cîn urmă fu rece. Boivin de abea făcuse cunoştinţă cu un domn gros, de aproape cînzei de ani, care părea foarte puternic şi a cărui figură era arsă de soare.

Toţi trei, închiriînd o corabie mare, se aşezară aproape sub iezătură, în vâltoare, unde se prinde mai mult peşte.

Boivin fu numai decît gata şi, înarmîndu-şi undiţa o aruncă, apoi rămase nemişcat, fixînd pluta cu foarte mare băgare de seamă.

Dar din cînd în cînd retrăgea firul din apă, ca să-l arunce ceva mai departe. Domnul cel gros, după ce a trimis în apă momelile sale bine îndopate, îşi puse undiţa alături de el, îşi umplu pipa, o aprinse, îşi încrucişă braţele şi, fără să mai arunce ochii spre dîop, privea cum curge apa. Patissot începu să crape viermi. După cinci minute interpellă pe Boivin: „Domnule Boi-

vin, veți fi atât de amabil să agățați aceste animale în undița mea. Pot să tot încerc, nu reușesc. „Boivin înălță capul:” V-aș ruga să nu mă deranjați, domnule Patissot, noi nu suntem aici ca să ne amuzăm”. Cu toate astea el înarmă undița, pe care Patissot o asvârli în apă, imitând cu îngrijire toate mișcărilor prietenului său.

Barca, în contra căderii apei, juca nebu-nește, valurile o săltau, bruște întoarceri ale curentului o făceau să se întoarne ca o sfâr-lează, cu toate că ea fu legată de mal de amândouă capetele; și Patissot, cu totul absorbit de pescuit, simțea un rău vag, o greutate la cap, o amețală curioasă. Cu toate acestea nu prindeau nimica, bătrânul Boivin, foarte nervos, avea gesturi care nu spuneau nimic, încrețituri de frunte desnă-dăjduite; Patissot suferea de acestea ca de un dezastru. Numai domnul cel gros, veșnic nemișcat, fuma liniștit, fără să se ocupe de undița lui.

În cele din urmă, Patissot, mâhnit, se întoarse spre dânsul, și cu o voce tristă:

— Nu prinzi nimica?

Celălalt răspunse scurt:

— Ași!

— Niciodată!

— Cum niciodată!

Domnul cel gros, tot fumând, ca un ogeac de fabrică, zvârli aceste vorbe, care emoționară pe vecinul său:

— Asta m'ar supăra grozav, dac'aș prinde. Nu viu să pescuiesc, eu, nu; vin pentru că aici e foarte bine: ești săltat ca pe mare; dacă iau o undiță, asta-i ca să fac ca ăllaltți.

D. Patissot, dimpotrivă, nu se găsea de loc bine. Răul său, vag la început, tot mărindu-se, luă în sfârșit o formă. Era, în adevăr hurducat ca pe mare și el suferea rău de pacheboturi.

Liniștit puțin după cel dintâi acces, propuse să plece de-acolo, dar Boivin, furios, cât pe ce să-i sară în față. Inșă, domnul cel gros, cuprins de milă, conduse barca din autoritate, și când ametelele lui Patissot fură împrăștiate, se ocupară de dejun.

Două restaurante se prezintau.

Unul, cu totul mic, avea înfățișarea unei cârciume și era frecventat de mulțimea de pescari. Celălalt, ce purta numele de: „Vila Teilor”, semăna cu o vilă burgheză și avea ca clientelă aristocrația, ce pescuia cu undița. Cei doi patroni, dușmani din naștere, se priveau cu ură pe deasupra unui mare teren, ce-i despărțea, și unde se ridică sălașul alb al păzitorului de pește și al podarului.

Dealtmintrelea aceste autorități țineau una de cârciumă, cealaltă de Tei, și neînțelegerile lăuntrice ale acestor trei case izolate, reproduceau istoria întregii umanități.

Boivin, care cunoștea cârciuma, voia să meargă acolo: „Acolo ești foarte bine servit, și nu-i scump, veți vedea. Apoi, domnule Patissot, nu vă așteptați să mă mai îmbătați cum ați făcut-o Duminica trecută, nevastă-mea era furioasă; s'o știți dumneavoastră, și s'a jurat că n'are să v'o erte niciodată!”

Domnul cel gros declară că nu va mânca decât la Tei, pentru că aceasta era, afirma

cumnealui, o casă excelentă, unde se făcea bucătăria ca în cele mai bune restaurante din Paris.

— Faceți cum veți voi, declară Boivin, eu mă duc acolo unde îmi am obiceiurile. Și plecă.

Patissot, nemulțumit de prietenul său, urmă pe domnul cel gros.

Dejunară împreună, schimbărilor modurilor lor de a vedea, își comunicară impresiile și recunoscură că erau făcuți să se înțeleagă.

* * *

După ospăț, se apucară iar de pescuit. Dar, cei doi noi prieteni plecară împreună de-a lungul malului, se opriră la podul drumului de fer și, tot vorbind, aruncară undițele lor în apă.

Patissot, acuma, începu partida sa.

O familie se apropia. Tata, cu favorite de magistrat, ținea o undiță lungă peste măsură, trei copii de sex bărbătesc, de staturi diferite, purtau bambu de lungimi deosebite, după vârstă

lor, și mama, foarte puternică, mânua cu grație, un drăguț baston de pescuit, împodobit la mănuchi. Tata salută: — e bun locul, domnilor? — » Patissot, cât pe ce să vorbească, dar tovarășul se grăbi: «Excelent!» — Toată familia surâse și se instală lângă cei doi pescari. Atunci Patissot fu cuprins de o poftă nebună să prindă un pește, măcar ori cum o fi, mare cât o muscă, numai să inspire încredere la toată lumea, aceia și începu să mânuiască undița, cum văzuse pe Boivin făcând dimineața. Lăsa pluta să urmeze curentul până la capătul firului, îi dădea o smuncitură, trăgea cârligele din râu; apoi, făcându-le să descrie în aer un cerc larg, le arunca în apă câți-va metri mai sus. Patissot credea că a căpătat îndemânare să facă această mișcare cu eleganța; când undița sa, pe care o scoase cu o smuncitură repede, se opri unde-va, în urma sa. Făcu o sforțare; un strigăt de groază izbucni la spatele lui, și zări descriindu-se pe cer o umbră de meteor, și zări acățată de unul din cârligele sale o măreață pălărie femeiască, încărcată cu flori,

pe care o depusese, fiind tot la capătul aței sale → drept în mijlocul flaviului.

Se întoarse inspăimântat, dând drumul undiței ce urmărea pălăria, plutind împreună cu curentul, în timp ce domnul cel gros, noul său prieten, răsturnat pe spate, râdea din inimă. Doamna, despletită și mirată, se înădușea de mânie; bărbatul se supăra de-a binelea, și reclamă prețul pălăriei, pe care Patisot o plăti întreit pe cât făcea.

Apoi familia plecă cu demnitate.

Patisot luă alt baston și, până sara, sfărma viermișorii. Tovarășul său dormea liniștit pe iarbă. Se deșteptă pe la șapte ceasuri.

— Hai să plecăm! zise.

Atunci Patisot retrase undița lui, scoase un strigăt și căzu de mirare pe spate.

La capătul aței un peștișior se legăna. Când îl observă mai de aproape, văzu că era acățat de mijlocul pântecelui, căci un cârlig îl împunsese în trecere, eșind din apă.

Acesta fu un triumf, o bucurie nebună.

Patisot voi să-l frigă numai pentru dânsul.

În timpul mesei, intimitatea cu noua sa cunoștință crescuse. Află că acest personaj locuia în Argenteiul, vâslea de treizeci de ani fără descurajare, și primi să prânzească la dânsul Duminica următoare, cu făgăduința unei buni partizi de canotaj pe *Scufundătorul*, corabie a prietenului său.

Convorbirea îl interesă atât de mult, încât uită de peștișorul său.

Își aduse aminte de dânsul abea după cafea și ceru să i-l aducă. Era în mijlocul unei farfurii un fel de vermișor galben și îndoit. Cu toate acestea îl mănca cu mândrie și, seara în omnibus, povestea vecinilor săi, că pescuise paisprezece livre de pește.

Doi oameni celebri

D. Patissot făgăduise prietenului său, luntrașul, că va petrece cu dânsul ziua de Duminica următoare. O întâmplare neprevăzută îi strică planurile. Întâlni într-o seară, pe bulevard, unul din verii săi, pe care îl ve-

dea foarte rar. Era un jurnalist foarte amabil, lansat în toate sferile și care propuse sprijinul său lui Patissoț, pentru ca să-i arate multe lucruri interesante.

— De pildă ce faci Duminică?

— Mă duc la Argenteuil să vâslez.

— Phi!... îi plicticoasă, vâslirea ta, ceva ce nu se schimbă niciodată. Uite, am să te iau cu mine. Te voi face să cunoști doi oameni iluștri și să vizitezi două case de artiști.

— Dar mi s-a poruncit să merg la țară.

— De sigur, la țară vom merge.

Voi face în trecere o vizită lui *Meissonier*, la proprietatea sa din Poissy, apoi vom merge pe jos la Medan, unde locuște *Zola*, dela care am însărcinarea să cer apropiatul său roman pentru jurnalul nostru.

Patissoț, delirând de bucurie, primi.

Iși cumpără până și o redingotă nouă, cea pe care o avea fiind puțin uzată, numai ca să se prezinte convenabil, și-i era o frică oribilă că are să spue prostii, fie

pictorului, fie omului de litere, ca toți oamenii de altmintelea cari vorbesc despre artele, pe care nu le-au practicat niciodată.

Impărtăși temerea sa vărului, care începuse să râdă, răspunzându-i: Bah!... fă numai complimente, nimic de cât complimente, tot complimente; ele fac să treacă toate prostiile. Cunoașteți tablourile lui Meissonier?

— Sigur...

— Ai citit *Rougon-Macquart*?

— Dela un capăt la celălalt.

— Asta-i de ajuns. Pomenește un tablou din când în când; citează un roman când și când și adăogă: Superb!!! Extraordinar!!! Admirabilă execuție! Straniu de puternic, etc. Așa scapi totdeauna. Știu că acești doi oameni sunt grozav de blazați asupra oricărui lucru, dar vezi, laudele fac în totdeauna plăcere unui artist.

Duminică dimineața plecară la Poissy.

La câțiva pași de gară, la capătul pieței bisericii, găsiră proprietatea lui Meissonier.

După ce au trecut pe sub o porțiță scun-

dă, boită cu roș și pe care o continua un mareț leagăn de viță, jurnalistul se opri și, întorcându-se către tovarășul său:

— Cum ți-l închipui pe Meissonier?

Patissot ezita. În sfârșit se hotărî: „Un om mic, foarte îngrijit, ras, cu înfățișare militărească”.

— Celălalt surâse: — „Bine, hai”. O zidire în formă de vilă elvețiană, foarte bizară, apăru la stânga; și, la dreapta, aproape în față, puțin de-a curmezișul casa principală. Era o construcție curioasă, unde găseai o amestecătură; din toate câte ceva, din fortăreață gotică, castel, vilă, cabană, hotel, catedrală, moschee, piramidă, prăjitură din Savoie, ceva oriental și occidental. Un stil foarte complicat, să înnebunească pe un arhitect clasic, ceva fantastic și frumos în acelaș timp, inventat de pictor și executat sub ordinele sale.

Intrară: cufere erau îndesuite într'un mic salon. Un om apăru îmbrăcat cu o bluză largă și mic. Dar ceiace îți atrăgea atenția la el, era barba, o barbă de profet de ne-crezut, un fluviu, o scurgere, o Niagară de

bărbă. Salută pe jurnalist: „Vă cer ertare, scumpe domnule, am sosit abea eri, și totu-i răscolit la mine. Luați loc”. — Cellă-lalt retuza, scuzându-se: «Scumpul meu maestru, n'am venit decât în trecere, ca să vă prezint omagiile mele. Patissot, foarte turburat, se apleca la fiecă vorbă a prietenului său, ca prin o mișcare automată, și murmură băiguind puțin: „Ce su-su-perbă proprietate! „Meissonier, măgulit, surâse și propuse s'o viziteze.

Îi conduse mai întâi în un mic pavilion cu înfățișare feudală, unde se găsea vechiul său atelier, ce da pe o terasă. Trecură apoi printr'un salon, o sală de mâncare, un vestibul plin de opere de artă însemnate, de tapiserii adorabile de Beauvois, Gobelin și din Flandra. Dar luxul bizar al ornamentației din afară devenia înlăuntru un lux de scări extraordinar. Scară de onoare măreață, scară furișată într'un turn, scară de serviciu, în altul, scară pretutindeni! Patissot, din întâmplare, deschise o ușă și se dădu îndărăt mirat. Era un templu, această parte al cărui nume oamenii respec-

tabili nu-l pronunță decât în englezește; un sanctuar original și fermecător, de un gust ales, ornat ca o pagodă, și a cărui decorare costase, de sigur, mari sforțări de gândire.

În urmă vizitară parcul, complicat, accidentat, muncit, plin de arbori bătrâni. Dar jurnalistul voi numai decât să plece și, mulțumind mult, părăsi pe magistrul. Întâlniră, la eșire, un grădinar; Patisot, îl întrebă: Oare-i mult timp de când d. Meissonier posedă asta? Omul răspunse: „O, domnule, ar trebui să mă explic. Dumnealui a cumpărat pământul în 1846, dar casa!! a dărâmat-o și a reconstruit-o până acum de vre-o cinci sau șase ori... Sunt sigur că-s vârâte acolo înăuntru vre-o două milioane, domnule!”

Și Patisot plecând, fu cuprins de imensă considerație pentru acest om, nu atât din pricina marilor sale succese, a gloriei și a talentului său, dar pentru că el cheltuia atâția bani pentru o fantazie, în timp ce burghezii ordinari se lipsesc de orice frenezie, numai să strângă bani!

După ce-au străbătut Poissy, luară pe jos calea spre Medan. Drumul urmează mai întâi Sena, populată de insule fermecătoare în această parte, apoi sue, ca să străbată frumosul sat de Villaines, scoboară puțin și pătrunde în sfârșit în țara locuită de autorul scrierilor *Rougon-Maquart*.

O biserică veche și cochetă, cu două turnuri în margini, apăru mai întâi pe stânga. Făcură câțiva pași încă și un țăran, care trecea, le arătă ușa romancierului.

Înainte de a intra examină locuința. O construcție mare, pătrată și nouă, foarte naltă, părea că a dat naștere, ca muntele din fabulă, unei căsuțe cu totul mică, albă, pitulată la poalele ei. Această locuință din urmă, locuința primitivă, a fost zidită de vechiul proprietar. Turnul a fost ridicat de Zola.

Sumară. Un câine foarte mare, corcitură de montagnard și terreneuve, începu să latre așa de tare în cât Patissot simți o dorință vagă de a se întoarce îndărăt. Însă un servitor, alergând, potoli pe *Bertrand*, deschise ușa și primi carta jurnalistului, ca

s'o ducă stăpânului său.— Numai de ne-ar primi! murmura Patissot: m'ar necăji grozav să viu până aci, fără să-l văd. Tovarăşul său surâdea.

— Nu te teme de nimic. Am eu ideia mea, ca să pot intra.

Dar servitorul, care se întorcea, îi rugă foarte simplu să-l urmeze.

Pătrunseră în construcția nouă, și Patissot, foarte mișcat, sufla greu urcând o scară de modă veche, ce îi conduse la etajul al doilea.

Patissot căuta în acelaș timp să-și închi- puie pe acest om al cărui nume sonor și glorios răsună în acest moment în toate colțurile lumii, în mijlocul urii fără margini a unora, a indignării adevărate sau drepte a oamenilor de societate, în mijlocul respectului unei mari mulțimi de cititori și al admirației frenetice a unui mare număr, și Patissot se aștepta să vadă apărând un fel de gigant bărbos, cu o înfățișare teribilă, cu o voce răsunătoare, și puțin sociabil.

Ușa se deschise într'o odaie mare peste măsură, și înaltă, pe care o lumina în toată

lărgimea un vitraj cu vederea spre câmpie.

Tapiserii vechi acopereau zidurile; la stânga o sobă monumentală, cu doi oameni de piatră pe de margini, și cari ar fi putut arde într'o zi un stejar de o sută de ani; și o masă imensă, încărcată de cărți, de hârtii și jurnale, ocupa mijlocul acestui apartament, atât de vast și de măreț că-ți lua îndată privirile, și atenția nu-ți era atrasă decât în urmă asupra omului întins, când ei intrară, pe un divan oriental, unde ar fi putut dormi douăzeci de persoane.

Făcu câțiva pași spre dâșii, salută, arătă cu mâna două scaune, și se așează iarăș pe divanul său, un picior îndoit sub dâșul. O carte sta alături și cu mâna dreaptă mânua un cuțit pentru tăiat hârtie, de ivoriu, al cărui capăt îl contempla din când în când cu un singur ochi, închizând pe celălalt, cu o încăpățănare de miop.

În timp ce jurnalistul explica intenția vizitei sale, și în timp ce scriitorul îl observa fără a-i răspunde încă, privindul une-ori fix, Patissoț, din ce în ce mai jenant, sorbea cu ochii acea celebritate.

De abia de patruzeci de ani; era de statură mijlocie, destul de gros, și cu înfățișare plăcută. Capul său (foarte asemănător acelor pe cari le regăsești în multe tablouri italienești din secolul al XVI-lea), fără a fi frumos în înțelesul plastic al cuvântului, înfățișa un mare caracter de putere și inteligență.

Părul scurt se ridica de-asupra frunții, foarte dezvoltată. Un nas, drept, tăiat ca de o tăietură de foarfece prea bruscă, se oprea de-asupra buzei superioare, umbrită de o mustață neagră destul de deasă, și bărbia întregă îi era acoperită de o barbă tăiată aproape de piele. Privirea adesea ironică pătrundea, și simțea că acolo, îndărăt, o gândire totdeauna activă lucra, pătrunzând oameni, interpretând vorbele, analizând gesturile, inima. Acest cap rotund și puternic era în adevăr acela al numelui său repede și scurt, cu două silabe săltătoare în răsunetul celor două vocale.

Când jurnalistul își isprăvi discursul, scriitorul răspunse că nu voia să se angajeze de loc, că are să vadă cu toate acestea

mai târziu, că planul său chiar nu era încă bine stabilit. Apoi tăcu. Era un concediu, și cei doi oameni, puțin încurcați, se sculară. Dar o dorință îl apucă pe Patissot; voia ca acest personaj, atât de cunoscut, să-i spue o vorbă, o vorbă oare-care, pe care ar putea-o repeta colegilor săi: și, luându-și curaj, bâlbâi: „O! domnule de-ați ști cât de mult apreciez operele dumneavoastră!” „Celălalt se înclină, dar nu răspunse nimic”. Patissot devenea îndrăzneț, reluă: „E o mare cinste pentru mine să vă vorbesc”. Scriitorul salută încă odată, dar cu un aer nemulțumit și nerăbdător. Patissot înțelese și, pierzându-și cumpătul, adăugă retrăgându-se: „Ce su-su-superbă proprietate!”.

Atunci proprietarul se deșteptă în inima indiferentă a omului de litere, care, surâzând, deschise vitrajul, ca să arate întinderea perspectivei. Un orizont fără margini se desfășura în toate părțile, era: Triel, Pisse-Fontaine, Chanteloup, toate înălțimile din Hautrie, și Sena, în zare. Cei doi vizitatori, în extaz, felicitau, și casa le fu

deschisă. Văzuse totul până la bucătăria elegantă, ai cărei pereți și platon, acoperiți cu faianță în desemnuri albastre, ațâtau mirarea țăranilor.

Cum ați cumpărat această locuință? întrebă ziaristul. Și romancierul povesti: căutând o casă de închiriat pentru vară, a găsit căsuța cea mică din spatele celei noi, ce era de vânzare pentru câteva mii de franci, o bagatelă, aproape nimica. O cumpără pe loc.

— Dar tot ce-ați adăogat în urmă trebuie să fi costat mult?

Scriitorul surâse:— Da, nu tocmai!

Și cei doi oameni plecară.

Ziaristul, ținând brațul lui Patisot, filozofa cu voce înceată: „fiecăre general își are Waterloo său, zicea el, fiecăre Balzac are Jardies ale sale, și fiecăre artist, care locuște la țară, are inima sa de proprietar”.

Luară trenul la stația din Villaines și, în vagon, Patisot aruncă tare numele ilustrului pictor și al marelui romancier, ca și cum ar fi prietenii săi.

Se trudea chiar să dea a înțelege că a prânzit la unul și a cinat la celălalt.

Inaintea serbării

Sărbătoarea se apropie, și pe străzi începe un freamăt de neliniște, astfel după cum se petrece la suprafața valurilor când se pregătește o furtună.

Inimele puțin câte puțin se însuflețesc; după prânz se vorbește despre sărbătoare pe trotuar; lumea are idei, pe care le schimbă:

— Ce sărbătoare are să fie aceasta, prieteni, ce sărbătoare!

— Cum, nu știți? Toți suveranii vor veni incognito, ca simpli burghezi, numai s'o vadă.

Se zvonește că împăratul Rusiei a sosit, că are de gând să se plimbe pretutindeni, cu prințul de Galles.

— O! sărbătoare fără pereche o să fie asta!

Are să fie o sărbătoare; ceeace d. Patisot, burghez din Paris, numește o sărbă-

toare; una din acele nespuse îmbulzeli, care, timp de cincisprezece ceasuri rostogolesc dela un capăt la cellălalt al cetății toate slūteniile înzorzonate cu lucruri falșe, o masă mișcătoare de corpuri în sudoare, unde vor fi purtați încoace și încolo, alături de mitocanca greoaie, gătită cu panglici tricolore, îngrășată îndărătul tejhelii sale și gâfâind, amploiatul rachitic târând după dânsul pe femeia și pe plodul lui, lucrătorul ducând pe al lui de-a călare după cap, provincialul zăpăcit, cu fizionomia de dobitoc uimit, vizitiul ras ușor, mirosind încă a grajd. Și străinii îmbrăcați ca niște maimuțe, Englezoaice asemenea unor girafe, și sacagiul curățat pe față, și falanga nenumărată a micilor burghezi, rentieri inofensivi, pe cari orice îi bucură. O! îmbrânceli, deșelare, sudoare și colb, vociferări, vâltoare de carne omească, strivirea bătăturilor dela picioare, contenirea a oricărei gândiri, mirosuri îngrozitoare, turburări nefolositoare, răsufări d'ale mulțimilor, adieri de usturoi,

toate dați-i d-lui Patissot toată bucuria pe care o poate cuprinde sufletul său!

El a și început pregătirile după ce a citit pe zidurile circumscripției sale proclamația primarului.

Ea spunea în proza aceasta: „In primul loc asupra serbării private atrag atenția d-voastră. Pavoazați locuințele voastre, luminați ferestrele voastre, uniți-vă, puneți mâna dela mână ca să dați caselor voastre, străzii voastre, o înfățișare mai artistică, mai strălucitoare, decât a caselor și străzilor vecine.”

Atunci d. Patissot se gândi mult ce înfățișare artistică ar putea da locuinței sale.

O piedică mare se prezinta. Singura-î fereastră dădea în curte, o curte întunecoasă, strâmtă, profundă, unde numai șoarecii ar fi putut vedea cele trei lanterne venețiene ale lui.

Ii trebuia o vedere la față. O găsi. In catul întâi al casei sale locuia un bogătaș, nobil și regalist, al cărui vizitiu reacționar și el, ocupa la catul al șaselea o mansardă la stradă. D. Patissot presupuse că, dând

bani, orice conștiință poate fi cumpărată, deci propuse cinci lei acestui cetățean al biciului, ca să-i cedeze locuința lui dela amiază până la miezul nopții. Oferta fu primită pe loc.

Acum se îngrijea de decor.

Trei drapele, patru lanterne, erau oare de ajuns ca să dea o înfățișare artistică acestei cutiute?... ca să exprime toată exaltarea sufletului său? Nu! Cu siguranță! Însă cu toate cercetările sale lungi, și cu toată gândirea de peste noapte, d. Patissot nu găsi nimic altceva. Se sfătui cu vecinii săi, cari se minunară de întrebarea lui; întrebă pe colegi... Toată lumea cumpăraseră lanterne și drapele, adăogând pe lângă acestea, peste zi, podoabe tricolore.

Atunci se puse în căutarea unei idei originale. Frecventă cafeurile, întâmpinând pe consumatori, și găsi că n'au imaginație. Apoi, într'o dimineață, se urcă pe imperiala unui omnibus. Un domn, alături de dânsul, cu înfățișarea respectabilă, fuma o țigară, mai la o parte un lucrător își curăța luleaua, doi derbedei spuneau brașoa-

ve lângă vizitiu ; și funcționari de toate ramurile se ducéau la afacerile lor pentru cincisprezece bani.

Iuaintea dughenelor, snopuri de soare. Patissot se întoarse spre vecinul său.

— Are să fie o frumoasă sărbătoare, zise el.

Domnul îi aruncă o privire piezișă și cu un aer mândru :

— Tot una mi-e !

— D-voastră n'o să luați parte ? întrebă angajatul mirat.

Celălalt dădu disprețuitor din cap și declară :

— Sunt de plâns cu sărbătoarea lor ! Sărbătoarea cui ? A cârmuirii ?...

„N'o cunosc ; eu nu știu ce-i cârmuirea, domnule !”

Dar Patissot, angajat chiar al guvernului, îl luă de sus, și cu glas hotărât :

Cârmuirea, domnule, îi Republica.

Vecinul lui nu fu turburat, și punându-și liniștit mâinile în buzunar :

— Ei bine, și pe urmă ?... Nu mă opun la asta. Republica sau altceva, puțin îmi

pasă. Ceeace vreau, domnule, e să-mi cunoască guvernul. Am văzut pe Carol al X-lea și am fost de partea lui, d-le; am văzut pe Ludovic-Filip, și am fost cu dânsul, d-le; am văzut pe Napoleon și m'am dat de partea lui; dar n'am văzut niciodată Republica.

Patissot, totdeauna grav, replică:

— Republica-i reprezentată prin președintele ei.

Celălalt mormăi:

— Ei bine, să mi-l arăte cineva.

Patissot dădu din umeri.

— Ori cine poate să-l vadă, doar nu-i închis într'un dulap.

Dar deodată domnul cel gros își ieși din fire.

— Pardon, domnule, nu-l poți vedea. Am încercat mai bine de o sută de ori, eu, domnule. M'am furișat lângă Elizeu, n'a eșit. Un trecător m'a încredințat că juca biliard la cafeneaua din față, am fost la cafeneaua din față: nu era acolo. concurs; m'am dus la Melun și nu l'am

văzut. N'am văzut nici pe d. Gambeta, și nu cunosc pe nici un deputat măcar.

Se însuflețea.

— Un guvern, domnule, trebuie să se arăte cetățenilor, pentru asta doar îi făcut, nu pentru altceva. Trebuie să se știe că, în cutare zi, la cutare stradă. Atunci, te duci pe-acolo și ești mulțumit.

Patissot, potolit, gusta aceste argumente.

— Cu-adevărat, zise el, — ai vrea să cunoști pe acei cari te guvernează!

Domnul, vorbi mai potolit:

— Știți cum aș înțelege-o eu, sărbătoarea?... Ei, bine, domnule, aș face un cortegiu de care aurite, ca trăsurile de sacrificiu ale regilor; și aș plimba într'insele pe membrii cârmuirii, dela Preșident până la deputați, de-a lungul Parisului, toată ziua. În modul acesta, oricine ar cunoaște persoana Statului.

Dar, unul din derbedeii de lângă vizitiu se întoarse:

— Și boul cel gras unde să-l pue? zise el. Un râs general cuprinse pe călători.

Patissot înțelese obiecțiunea și murmură:

— Asta n'ar fi poate cuviincios.

Domnul, după ce se gândi, recunoscu la fel.

— Atunci, zise el, i-aş expune undeva, ca să-i poți privi pe toți, fără să te deranjezi ; pe arcul de triumf din piață L'Etoile, de pildă, și aş face să defileze pe dinainte toată populația. Așa ceva ar impune.

Însă derbedeul se întoarse încă odată :

— Ar trebui telescoape, ca să le vezi burțile.

Domnul nu-i răspunse ci continuă :

— Asta-i ca împărțirea drapelilor ! Ar trebui un pretext, să se organizeze ceva, un război, de pildă, și pe urmă să se împartă steagurile ca răsplată trupelor. Aveam o idee, pe care am împărtășit-o ministrului, însă nu mi-a răspuns nici de cum. De oarece s'a ales data luării Bastiliei, trebuia să se organizeze închipuirea acestui eveniment ; să se fi făcut de pildă o Bastilie de carton, vopsită de un decorator de teatru și ascunzând în zidurile ei toată coloana din Iulie. Atunci, domnule, trupa ar fi dat asaltul ; și ar fi fost un spectacol

frumos și o învățătură în acelaș timp, să vezi armata răsturnând ea însăși zidurile tiraniei.

„Apoi ar fi incendiat acea Bastilie și, în mijlocul flăcărilor, ar fi apărut coloana cu geniul Libertății; simbol al unui ordin nou și a dezrobirii popoarelor.

De data aceasta, toată lumea de pe imperială îl asculta, găsindu-i ideea excelentă. Un bătrân afirmă:

— Asta-i o idee mare, ce vă face cinste, Domnule. Păcat că guvernul n'a adoptat-o.

Un tânăr declară că ar trebui să se reciteze de către actori pe străzi *Iambii* lui Barbier, pentru a învăța în acelaș timp pe popor arta și libertatea.

Aceste propuneri ațâțau entuziasmul. Fiecare voia să vorbească, mințile se exaltau. O fașnetă, ce tocmai atunci trecea, aruncă o frază din *Marsilieză*; lucrătorul intonă cuvintele, și toată lumea, în cor, urlă refrenul. Mersul exaltat al cântecului și ritmu-i furios înflăcărară pe vizitiu, ai cărui cai biciuiți galopau; D. Patissot răgea de-a

binele, lovindu-se peste coapse, și călătorii dinăuntru, înspăimântați, se întrebau ce furtună a izbucnit peste dânșii.

În sfârșit se opriră, și d. Patissot, socotind pe vecinul său om de inițiativă, îl consultă asupra pregătirilor ce avea de gând să facă:

— Lampioane și drapele e minunat, îi zicea el, dar aş dori ceva mai de seamă.

Celălalt se gândi mult, însă nu găsi nimic. Atunci d. Patissot, în disperare de cauză, cumpără trei drapele și patru lanterne.

O istorie tristă

Ca să se odihnească de ostenelele sărbătorii, d. Patissot concepu planul să petreacă liniștit Duminica următoare, stând undeva în fața naturii.

Voind să aibă un orizont larg, își alese terasa Saint-Germain.

Plecă abia după dejun, și după ce vizită muzeul preistoric, numai ca să se afle în treabă, căci nu înțelese absolut nimic din tot ce era acolo. Rămase plin de admirație

în fața acestui loc de preumblare, lung peste măsură, de unde descoperi în depărtare Parisul, toată regiunea înconjurătoare, toate câmpiile, toate satele, păduri, lacuri, orașe chiar, și acest mare șarpe albăstriu, cu oncuțații nenumărate, fluviul adorabil și dulce, ce trece prin inima Franței: SENA.

În depărtări albăstrite de vapori ușori, la distanțe incalculabile, distingea țarine ca niște pete albe, dealungul coastelor verzi. Și, gândind că acolo, departe, pe acele puncte aproape nevăzute, oameni ca și dânsul trăiau, sufereau, lucrau, gândi pentru întâia dată la micimea lumii.

Își zise, că, în spațiiuri, alte puncte încă mult mai mici, universuri mai mari decât al nostru, purtau rase poate mult mai perfecte!

Dar îl coprinse amețeala în fața întinderii, și încetă să se mai gândească la aceste lucruri, cari îi turburau mîntea. Atunci își continuă plimbarea pe terasă, cu pași mărunți, în toată lungimea ei, cam molesit, ca zbuțumăț de gânduri prea grele.

Când ajunse la capăt, se așează pe o bancă. Un domn stătea pe bancă, cu mâinile încrucișate pe bastonul lui și cu bărbia rezemată pe mâni, părând că meditează adânc. Însă Patissot aparținea rasei acelor care nu pot să stea trei secunde alături de semenul lor, fără să vorbească. Mai întâi privi pe vecinul lui, tuși, apoi deodată :

— Ai putea să-mi spui, domnule, cum se numește satul, ce'l zăresc în depărtare?

Domnul înalță capul și cu voce tristă :

— Sartrouville.

Apoi tăcu. Atunci Patissot, contemplând imensa perspectivă a terasei umbrită de arbori seculari, simțind în plămâni săi răcoreala pădurii ce fremăta îndărătul lui, reînsuflețit de mirosurile primăvăratice ale pădurilor și ale întinselor câmpii, fu coprins de un răs sacadat și cu vioiciune :

— Iată frumoase tufișuri, pentru îndrăgostiți.

Vecinul lui se întoarse către el și cu un aer desnădăjduit.

— Dacăș fi amorezat, domnule, m'aș arunca în râu.

Patissot, neîmpărtășind de loc această părere, protestă :

— He, he ! vorbești pentru că-ți vine la socoteală și pentru ce așa ?

— Pentru că m'a costat odată prea scump, ca să reîncep.

Amploiatul făcu o schimă de bucurie, răspunzând :

— Na-ți-o bună ! dacă ai făcut nebunii, ele în totdeauna costă scump.

Inșă celălalt suspină melancolic.

— Nu, domnule, n'am făcut. Evenimentele nu mi-au fost prielnice. Iată totul.

Patissot, care bănuia vre-o întâmplare nostimă, continuă :

— Cu toate acestea noi nu putem trăi ca preoții, e în contra naturii.

Atunci bietul om ridică ochii spre cer, într'o atitudine jalnică.

— E drept, domnule ; dar, dacă preoții ar fi oameni ca ceilalți, nenorocirile mele nu s'ar fi întâmplat. Sunt dușmanul celibatului eclesiastic, eu, domnule, și am argumentele mele pentru aceasta.

Patissot, foarte interesat, insistă :

— Ar fi indiscret să te întreb?...

— Doamne ! nu. Iată istoria mea : Sunt Normand, d-le. Tata era morar la Darnetal, lângă Rouen ; și, când a murit, am rămas doi copii, fratele meu și cu mine, în sarcina moșului nostru, un preot bun, pântecos, din Caux. El ne creșcu, d-le, ne făcu educația, apoi ne trimise pe amândoi la Paris, să ne căutăm o situație convenabilă. Fraatele meu avea douăzeci și unu de ani, și eu atingeam douăzeci și doi. Ne-am instalat, din economie, amândoi în aceeași locuință și trăiam liniștiți, când avu loc întâmplarea, ce-am să v'o povestesc.

Intr'o seară, pe când intram acasă, întâlnii, pe trotuar, o damă tânără, care-mi plăcu mult. Răspundea gusturilor mele : puțin zdravănă, domnule, și aerul copilăros. Bine înțeles, nu îndrăznii să-i vorbesc, însă îi adresai o privire semnificativă. A doua zi, o găsi în acelaș loc. Atunci, fiind timid, făcui numai un salut ; ea răspunse cu un surâs discret, și-a doua zi, după asta, începui vorba. Se numea Victorina și lucra

intr'un magazin de confecțiuni. Simții îndată că inima nu-mi mai aparținea.

Îi zisei: — Domnișoară, mi se pare că nu voi mai putea trăi departe de d-voastră. — Ea aplecă ochii, fără să răspundă; atunci îi apucaî mîna și simții că ea o strîngea pe-a mea. Eram prins, domnule: dar nu știam cum s'o iau, din pricina fratelui meu. Pe legea mea, mă hotărâi să-i spun totul, când el deschise vorba cel întâi. Și el era amoretat. Atunci, hotărârăm ca el să ia altă locuință, și să nu spue nici o vorbă bunului nostru unchi, care își va adresa mai departe scrisorile la domiciliul meu. Astfel s'a făcut, și opt zile mai târziu Victorina își inaugura noua locuință la mine. Cu acest prilej avu loc un mic prânz, la care fratele meu aduse și pe prietena lui și, seara, după ce prietena mea a așezat totul, ne instalărăm de-a binelea în locuința noastră... Dormeam poate de un ceas, când o lovitură violentă de clopot mă deșteptă.

Privesc pendulul: trei ore de dimineața. Imbrac repede un pantalon și mă reped la ușă, zicându-mi: „E o nenorocire, de si-

gur..." Era unchiul meu, domnule... Avea giubeaua de călătorie și valiza în mână :

— Da, sunt eu, copilul meu, te-am surprins, și am să petrec câteva zile la Paris. Monseiorul mi-a dat un concediu.

Mă sărută pe amândoi obrajii, intră, încuiè ușa. Eram mai mult mort decât viu, domnule.

Insă când voi să intre în camera mea, îi sării aproape'n spate.

— Nu, nu pe-acolo, unchiule, pe-aici, pe-aici.

Și îl făcui să intre în sala de mâncare. Vedeți situația mea? ce era să fac?... Imi zise :

— Și fratele tău? doarme? Du-te de-l scoală.

Bâlbâi :

— Nu, unchiule, el a fost nevoit să petreacă noaptea la magazin, pentru o comandă urgentă.

Unchiu-meu își frecă mâinile.

— Atunci, merge treaba?

Insă îmi veni o idee.

— Trebuie să-ți fie foame, unchiule, după călătorie?

— Pe legea mea, e adevărat. Aș mânca cu plăcere o bucată.

Mă duc la bufet (aveam rămășițele prânzului) și unchiu-meu era un mîncăcios, un adevărat preot normand, în stare să mănânce douăsprezece ceasuri în șir. Scot o bucată de rasol, ca să treacă timpul, căci știam că nu-i plăcea: apoi, după ce-a mâncat destul rasol, adusei rămășițele dela un pui, aproape întreg, o salată de cartofi, trei cești cu cremă, pe cari le pusesem de-o parte pentru a doua zi. Ah! domnule, cât pe ce să-mi vie rău.

— Ia, te uită ce bogăție la cămară!...

Și îl îndop, domnule, îl îndop! De altmîntrelea nu se împotrivea (se zicea în partea locului că era în stare să înghită o turmă de boi). Când isprăvi totul de înghițit, erau cinci ceasuri de dimineață. Mă simțeam ca pe jăratec. O mai hârâii vre-un ceas cu cafeaua și cu toate celelalte; dar se sculă în cele din urmă.

— Să vedem locuința, zise el.

Eram pierdut, și îl urmaî gândindu-mă să mă azvârl pe fereastră. Intrând în cameră, aproape să leșin, așteptând, cu toate aceste, nu știu ce întâmplare, o nădejde supremă făcu să mi salte inima. Fata trăsese perdelele dela pat ! Ah ! de nu le-ar da înlături ! Vai, domnule, el se apropie de ele imediat cu lumânarea în mână, și dintr'odată le dă la o parte... Era cald ; noi dăduserăm la o parte cuverturile și nu mai rămânea decât cearșeaful, pe care fata îl ținea strâns pe cap ; însă se vedeau domnule, se vedeau formele. Tremuram groaznic, înnecându-mă, sufocând. Atunci unchiul-meu se întoarse spre mine, râzând de-i ajungea gura la urechi, încât îmi veni să sar în tavan de mirare.

— A ! d'ăștia-mi ești ! zise el, n'ai vrut să scoli pe frate-tău, ei bine, ai să vezi tu cum îl trezesc eu.

Și-i văzui mâna, mare, țărănească, cum se ridică ; și în timp ce el murea de râs, mâna lui căzu ca un trăsnet pe... pe formele care se vedeau, domnule.

Se auzi un țipăt teribil în pat ; și apoi

ca o furtună supt cearșeaf! Se mișca, se mișca, și ea nu putea să scape. În sfârșit, apărură aproape toată, dintr'odată, cu ochii ca niște făclii, și privea pe unchiul meu, care se retrăgea, cu gura căscată, și suflând, domnule, ca și cum i-ar fi venit rău!

Atunci îmi pierduri cu totul mințile și fugii... Rătăcii șase zile, domnule, neîn-drăznind să intru la mine acasă. În sfârșit, când îmi luai curajul să mă întorc, nu mai era nimeni..."

Patissot, care abia se ținea de răs, lăsă un: „cred și eu!” care făcu pe vecinul lui să tacă.

Însă, după o secundă, bietul om reluă:

— N'am mai văzut niciodată pe unchiul meu, care m'a desmoștenit, convins că profitam de absențele fratelui meu, ca să fac farse.

N'am mai văzut niciodată pe Victorina. Toată familia mea mi-a întors spatele, și însuși fratele meu, care a profitat de situație, de oarece a pus mâna pe o sută de mii

de franci la moartea unchiului meu, pare a mă considera ca pe un bătrân mueratic.

Și cu toate acestea, domnule, îți jur că, din acel moment, eu... niciodată... niciodată!... Vedeți, sunt minute pe cari nu le uiti.

— Și ce faci aici? întrebă Patisot.

Celălalt, cu o aruncătură de ochi, parcurse orizontul, ca și cum i-ar fi fost teamă că are să fie auzit de vre-o ureche necunoscută; apoi murmură cu glas speriat:

— Fug de femei, domnule!

Licăriri de dragoste

Mulți poeți socot că natura nu-i desăvârșită fără femei, și de aici vin fără îndoială toate comparațiile înflorite cari, în cântecetele lor, fac rînd pe rînd, din tovarășa noastră naturală, o roză, o violetă, un crin, etc., etc. Nevoia de înduioșare ce ne cuprinde în ceasul amurgului, când vîlul serii începe să plutească pe coaste și când toate aromele pămîntului ne îmbată, se revarsă în invocații lirice; și d. Patisot,

ca și ceilalți, fu cuprins de o furie de dragoste, de dorul unor dulci săruturi date de-a lungul cărărilor unde pătrunde soarele, de străngeri de mână, de talii rotunde ce se mlădie sub brațul lui.

Patisot începea să zărească dragostea ca o tovarășe și nu știa unde s'o întâlnească. După sfatul unui prieten se duse la Folies-Bergeres. Acolo văzu o serie întreagă, dar se găsea foarte încurcat la alegere, căci dorințele inimii sale constau mai ales din avânturi poetice, și poezia nu părea a fi partea tare a acestor fete cu ochi întunecați, cari îi aruncau surâsuri tulburătoare, arătându-și strălucirea dinților lor falși.

În sfârșit, se hotărî să aleagă o tânără debutantă, care părea săracă și timidă, și a cărei privire tristă părea că arată o natură ce ușor putea fi poetizată.

Ii dădu întâlnire pe a doua zi dimineața la nouă ore, în gara Saint-Lazare.

Ea nu veni, dar avu delicateta să trimită o prietenă în locu-i.

Aceasta era o față 'naltă, roșcată, îm-

brăcată tricolor și acoperită cu o imensă pălărie boltită, în centrul căreia se afla capul. D. Patissot, cam amăgit în așteptarea lui, primi totuș pe locțiitoare. Și pleacă la *Maison Laffitte*, unde se anunțase o cursă de bărci și o mare serbare venețiană.

Îndată ce fură în vagonul ocupat de domni decorati și de trei doamne, cari trebuie să fi fost cel puțin marchize, atât de multă demnitate arătau, corpolenta roșcată, care răspundea la numele de Octavia, anunță lui Patissot, cu un glas de papagal, că ea-i fată foarte cumsecade, căreia îi place să petreacă și să meargă la țară, ca să culeagă flori și să mănânce friptură, și râdea cu un răs ascuțit, de se clătinau geamurile, numind familiar pe d. Patissot: „Lupoiiul ei”.

Dar rușinea cuprinse pe Patissot, căruia titlul de ampoiati al cărnuiirii îi impunea oarecare rezerve. Însă Octavia tăcu, uitându-se chiorâș, la vecinele ei, cuprinsă de dorința neînfrănată, ce chinuește pe toate fetele ușoare de a face cunoștință cu femeii cinstite. După cinci minute crezu că

găsit un mijloc și, scoțând din buzunar *Gil-Blas*, îl oferi cu politeță uneia din doamne, care, surprinsă, o refuză cu un semn din cap. Atunci corpolenta roșcată, ofensată, aruncă cuvinte cu două înțelesuri, vorbind de femei cari își fac mendrele fără să fie mai de soi decât celelalte, și, uneori arunca și câte o mojiție, ce venea ca un foc de artificii în mijlocul demnității glaciiale a călătorilor.

În sfârșit ajunseră. Patissot voi să pătrundă îndată în tănițele umbrite ale parcului, nădăjduind că melancolia pădurii va liniști nervii iritați ai tovarășei lui.

Dar încercarea-i avu un efect contrariu. Îndată ce ajunse fata sub frunze și zări iarba, începu să cânte, cât o ținea gura, bucăți de operă, cari mai rămăseseră în capul ei de găscă, sacadând, trecând de la *Robert le Diable* la *La Muette*, afectând mai ales o poezie sentimentală, ale cărei ultime versuri le gângurea în sunete străpungătoare, ca un sfredel. Apoi deodată îi fu foame, și voi să se întoarcă.

Patissot, care tot aștepta înduioșarea nădăjduită, se încerca în zadar s'o reție.

Atunci ea se supără.

— N'am venit aici, ca să mă plictisesc, nu-i așa?

Și el trebui să se ducă la restaurantul Petit-Havre, lângă locul unde luntrile aveau să se ia la întrecere.

Apoi ea porunci un dejun, ce nu se mai isprăvea, o mulțime de mâncări de parcă avea să hrănească un regiment. Pe urmă, ne mai putând să aștepte, ceru mezeluri. Se aduse o cutie de sardelle; ea se aruncă asupra ei, de-ai fi crezut c'are să înghită și tinicheaua, însă, după ce mănă doi-trei din peștișorii plini unt-de-lemn, spuse că nu-i mai era foame și voi să meargă să vadă pregătirile pentru curse.

Patissot, disperat și cuprins de foame la rândul lui refuză cu încăpățănare să plece. Fata plecă singură, făgăduind să vie la dessert; și el începu să mănânce, liniștit și singuratic, neștiind cum să conducă acea natură rebelă pentru îndeplinirea visului său.

Însă, văzând că ea nu mai vine, se puse s'o caute. Ea regăsise prieteni, o bandă de luntrași aproape goi, roși până la urechi și gesticulând, și cari, în fața casei constructorului Fournaise, regulau vociferând toate amănunțele concursului.

Doi domni, cu înfățișare respectabilă, arbitri fără îndoială, îi ascultau cu atenție. Indată ce zări pe Patissot, Octavia, sprijinită de brațul negru al unui băetan, posedând cu siguranță mai mult biceps decât creier, îi spuse acestuia câteva cuvinte la ureche. El răspunse:

— Ne-am înțeles.

Și ea reveni la amplot, foarte veselă, cu privirea vioaie, aproape dezmiardătoare.

— Vreau să fac un tur în barcă, spuse ea.

El, fericit de-a o vedea atât de fermecătoare consinți acestei dorinți noi și își procură o barcă.

Ea însă, cu încăpățănare, refuză să asiste la cursa de bărci, cu toată pofta lui Patissot,

— Imi place mai bine să fiu singură cu tine, lupoiule!

Un fior arse inima lui... In sfârșit...

Își scoase redingota și începu să vâslească cu furie.

O moară veche, monumentală, ale cărei roți mâncate de cari atârnav deasupra apei, învăluia cu amândouă chivoturile sale un mic afluent al fluviului. Trecură încet pe de desupt și, când fură de cealaltă parte, zăriră în fața lor o fâșie de râu fermecătoare, umbrită de arbori mari, cari formau o boltă.

Brațul râului se desfășura, șerpuia, ocolea la dreapta și la stânga, dezvăluind fără încetare orizonturi noi, livezi largi de-o parte și de cealaltă, o colină populată cu căsuțe elvețiane. Trecură pe lângă un stabiliment de băi aproape înmormântat în verdeață, un colț fermecător și câmpenesc, unde domni, purtând mănuși noi, pe lângă dame împodobite cu ghirlande de flori, își puneau la încercare toată stângăcia ridicolă a eleganților dela țară.

Ea scoase un strigăt de bucurie.

— Curând o să ne scăldăm acolo !

Pe urmă, mai departe, voi să se oprească :

— Vino aici, burtosule, lângă mine.

Iși petrecu brațul pe după gâtul lui și, cu capul sprijinit de umărul lui Patissot, murmură :

— Ce plăcut e, ce bine-i pe apă !

În sfârșit, Patissot înota în fericire, și se gândea la acești stupizi luntrași, cari, fără să simtă vre-odată farmecul pătrunzător al malurilor și grația gingașă a trestiiilor, merg veșnic, înnădușiți și îndobitociți de exercițiu, dela crâșma unde prânzesc, până la crâșma unde iau masa.

Dar, de prea multă mulțumire, adormi. Când se deșteptă... era singur. Mai întâi strigă : nu-i răspunse nimeni. Neliniștit, urcă țarmul, temându-se să nu se fi întâmplat vre-o nenorocire.

Atunci, din depărtare și venind către dânsul, văzu o luntre îngustă și lungă, pe care patru văslași, asemeni unor negri, o făceau să alunece ca o săgeată. Se apropia alergând pe apă : o femeie ținea cârma...

Doamne!... cum se poate... Ea era!... Și, ca să reguleze ritmul lopeților, cânta cu vocea-i metalică un cântec de-al vâslaşilor, pe care-l întrerupsese o clipă, când fu dinaintea lui Patissot. Atunci, trimitându-i o sărutare din degete, îi strigă:

— Na, prostănacule!...

Un prânz și câteva idei

Cu prilejul sărbătoarii naționale, D. Perdix (Antoniu), șeful de birou al Domnului Patissot, fu numit cavaler al Legiunii de onoare. Avea treizeci de ani de serviciu supt regimurile precedente, și zece ani de ali-pire la guvernământul actual. Amploiații lui, cu toate că murmurau puțin, văzând că în locul lor răsplata a primit-o șeful, crezură că-i bine să-i ofere o cruce împodobită cu diamante false; și noul cavaler, nevoind să rămână mai pe jos, îi invită pe toți la prânz Duminica următoare, la proprietatea lui din Asnières.

Casa, împodobită cu fel de fel de ornamente, avea înfățișarea unui cafeu concert,

dar poziția ei îi dădea valoare, căci linia drumului de fer, tăind grădina în toată lungimea ei, trecea la 20 metri departe de scară. Pe rondul de gazon obligatoriu, un basin în ciment roman avea peștișori roșii, și un „jet d'eau”, asemenea unei seringă, arunca câte odată în aer curcúbeie microscopice, de cari se minunau vizitatorii.

Alimentarea acestui irigator făcea veșnica preocupare a D-lui Perdix, care se scula câte odată la cinci ceasuri dimineața, ca să umple rezervorul. Atunci pompa cu încăpățănare, cu mânicele suflecate, pântecelul-i bulbucătat eșind din pantaloni, și aceasta numai ca să aibă la întoarcerea lui dela biurou satisfacția că dă drumul la rezervoare și să-și închipue că o răcoreală se împrăștie în grădina lui.

În seara prânzului oficial, toți cei poftiți, unul după altul, se minunară de situația domeniului, și de câte ori se auzea din depărtare venind un tren, d. Perdrix anunța destinația: Saint-Germain, Havre, Cherbourg, sau Dieppe, și în glumă făceau cu

toții semne călătorilor, aplecați la geamuri.

Venise acolo biroul în complet. Era mai întâi d. Capitaine, sub-șef: d. Patisot, comis principal, apoi d-nii Sombreterre și Vallin, amployați tineri, eleganți, cari nu veneau la birou decât atunci când dispuneau de timp, și în sfârșit d. Rade, celebru în tot ministerul prin doctrinele lui smintite pe cari le afișa, și expediționarul d. Boivin.

D. Rade trecea drept un tip. Unii îl considerau ca *fantezist* sau *ideolog*, alții ca *revoluționar*, însă toată lumea era de părere, că era un neîndemânatec. Bătrân, slab și mic, cu ochii vioi și cu plete lungi, albe, profesase toată viața lui cel mai adânc dispreț pentru funcția administrativă.

Cercetător de cărți și pasionat cititor, cu o natură totdeauna revoltată în contra a orice căutător al adevărului și disprețuind prejudecățile curente, domnia-sa avea un chip scurt și paradoxal ca să-și exprime părerile, cari închideau gura imbecililor satisfăcuți și nemulțumiților, fără să știe de ce: Unii spuneau, „Nebunul bătrân de Ra-

de" sau: „Acest smintit de Rade" și înce-
tineala avansării sale părea ceva just me-
diocrilor parveniți. Independența vorbelor
lui făcea adesea pe colegii săi să tremure,
și ei se întrebau cu groază cum de a putut
să-și păstreze locul. Indată ce s'au așezat
la masă, d-l Percix, într'un mic discurs
bine simțit, mulțumi colaboratorilor săi,
le făgădui protecția sa, cu atât mai folosi-
toare cu cât puterea lui creștea, și termină
prin o perorație mișcătoare, în care glori-
fica și mulțumea guvernului liberal și drept,
care știe să caute meritul printre cei sme-
riți.

D-l Capitaine, sub-șef, răspunse în nu-
mele biuroului, felicită pe cel sărbătorit,
salută, exaltă, cândă laudelle tuturor, și a-
plauze frenetice acoperiră aceste două bu-
căți de elocvență. După aceasta se puseră
serios pe mâncare.

Totul merse bine până la dessert, sărăcia
conversației nesupărând pe nimeni. Inșă, la
cafea, o discuție ridicându-se, aprinse rău
pe d. Rade, care începu să treacă marginile.

Vorbeau, se înțelegeau, dela sine, de dra-

goste, și o adiere cavallerească, amietind
 acea sală de biurocrați, începură să laude
 cu exaltare frumusețea superioară a femeii,
 delicatețea sufletului ei, aptitudinea ei pen-
 tru lucrurile alese, siguranța judecății și fi-
 nețea sentimentelor ei. D-î Rade începu să
 protesteze, refuzând cu energie sexului ca-
 lificat „frumos” toate calitățile cărî i se a-
 tribuiau și, în fața indignării generale, cită
 autori.

— Schopenhauer, domnilor, Schopenha-
 uer, un mare filozof, pe care Germania îl
 venerază. Iată ce spune: „a trebuit ca in-
 teligența omului să fie mult întunecată de
 dragoste, pentru ca omul să fi numit fru-
 mos, acest sex de statură mică, cu umerii
 strâmți, cu șolduri largi și cu picioare
 strâmbe. In adevăr, toată frumusețea-i con-
 stă în instinctul amorului. In loc de a-l
 numi frumos, ar fi fost drept să fie numit
neestetic. Femeile n’au nici sentimentul,
 nici priceperea muzicii, cu atât mai mult al
 poeziei, sau al artelor plastice; la ele ace-
 tea nu sunt decât o maimuțarie, un simplu

pretext, o adevărată afectare, exploatată din dorința lor de a plăcea”.

— Omul care a spus asta e un imbecil, declară d. de Sombreterre.

D. Rade, surâzând, continuă:

— Și Rousseau, domnule? Iată părerea lui: „Femeile în general nu iubesc nici o artă, nu se pricep la nici una, și n’au vre-o însușire superioară.”

D. de Sombreterre dădu cu dispreț din umeri:

— Rousseau e tot atât de dobitoc ca și celălalt, asta-i totul.

D. Rade, surâzând, continuă:

— Și lord Byron, care cu toate acestea iubia femeile, domnule, iată ce spune: „Ar trebui să le hrănești bine și să le îmbraci bine, însă să nu le introduci de loc în societate. Ar trebui de asemenea ca femeile să învețe religia, dar să nu audă de politică și poezie, să nu citească decât cărți de rugăciune și bucătărie.”

D. Rade continuă:

— Vedeți, domnilor, ele studiază toate, pictura și muzica. Cu toate acestea nu gă-

sești una, care să fi făcut un tablou sau o operă remarcabilă! Pentru ce, domnilor? Pentru că ele sunt *sexus sequior*, sexul secund, în toate privințele, făcut să stea la o parte și pe al doilea plan.

D. Patisot se supără:

— Și madame Sand, domnule?

— O excepție, domnule, o excepție. Am să vă citez încă un pasagiu din un alt mare filosof, acela englez: Herbert Spencer. Iată: „Fiece sex este capabil, sub înrâurirea stimulentelor particulare, să manifesteze facultăți de obicei rezervate celuilalt. Astfel, ca să luăm un caz extrem, o excitație specială poate să facă să dea lapte țâțele bărbatului; s'a văzut în timpuri de foamete copii mici lipsiți de mamele lor, hrăniți în acest chip. Noi, nu vom pune, totuș, această facultate de a avea lapte în numărul atribuțiilor bărbatului. De asemeni inteligența femeiască, ce, în unele cazuri, va da produse superioare, trebuie să fie lăsată la o parte, când e să prețuești natura femeii ca factor social...”

D. Patissot, atins în toate instinctele lui cavalești originale, declară :

— D-voastră nu sunteți Francez, d-le. Galanteria franceză este una din formele patriotizmului.

D. Rade asvârli glonțul.

— Eu am foarte puțin patriotizm, domnule, cât mai puțin posibil.

Toți rămaseră înlemniti; însă el urmă liniștit :

— Admiteți împreună cu mine că războiul e ceva monstruos; că acest obicei de gâtuire a popoarelor constituie o stare permanentă de sălbătăcie; că e odios, atunci când singurul bun real e „*viata*”, să vezi că guvernele, a căror datorie este să apere existența supușilor lor, caută cu încăpățănare mijloace de distrugere? Da, nu e așa? Ei bine, dacă războiul e un lucru oribil, patriotizmul nu-i oare chiar ideia mămă, ce-l întreține? Când un asasin omoară, are un scop: să fure. Când un om brav, prin lovituri de baionetă, spintecă alt om cinstit, tată de familie sau poate mare artist, căror gânduri ascultă el?

Toată lumea se simți adânc jignită.

— Când cineva gândește astfel de lucruri, nu le spune în public.

D. Patissot reluă:

— Sunt, cu toate acestea, domnule, principii pe cari toți oamenii cinstiți le recunosc,

D. Rade întrebă:

— Cari?

Atunci, cu solemnitate, d. Patissot rosti: „morala, domnule”.

D. Rade, ne mai putând de bucurie, strigă:

— Un singur exemplu, domnilor, un foarte mic exemplu. Ce părere aveți dumneavoastră de domnii cu caschetă de mătăasă, cari fac pe bulevardele lăturalnice frumoasa meserie, ce o știți și din care trăesc?

O scârbă de nedescris coprinse pe comeseși.

— Ei bine! d-ilor, e numai un secol de atunci: când un gentilom elegant, foarte exigent în privința cinstei, avea ca... prietenă... o „foarte frumoasă și cinstită doam-

nă din înalta societate", era admis de toți să trăiască pe spinarea ei, domnilor, și chiar să o ruineze cu totul. Lucrul acesta îl găseau toți fermecător. Deci principiile de morallă nu sunt fixe... și astfel...

D-l Perdrix, foarte încurcat, îl opri :

— D-voastră, d-le Rade, ruinați bazele societății, — totdeauna trebuie să ai *principii*. Astfel, în politică, iată d. Sombreterre, care e legitimist, d. Vallin orleanist, d. Patissot și cu mine republicani, — noi avem principii foarte diferite, nu-i așa, și cu toate acestea ne înțelegem foarte bine, pentru că noi le avem.

Însă d. Rade, strigă :

— Și eu, domnilor, am principii și încă foarte bine fixate.

D. Patissot înălță capul, și, cu răceală :

— Aș fi fericit să le cunosc, domnule.

D. Rade nu se lăsă rugat.

— Iată-le, domnule :

I-iul *principiu*. Guvernământul unui singur este o monstruozitate ;

II-lea *principiu*. Votul restrâns este o nedreptate ;

III-lea *principiu*. Votul universal este o stupiditate.

„In adevăr, să lași milioane de oameni, inteligențe de elită, savanți, genii chiar, capriciului, bunei plăceri a unei ființe care, într'un moment de bucurie, de nebunie, de beție sau de dragoste, nu ar șovăi să sacrifice totul pentru fantazia sa exaltată, care va cheltui bogăția țării, îngrămădită cu greutate de toți, care va face să se spintece milioane de oameni pe câmpul de bătae, etc., etc., mi se pare, mie, simplu gânditor, o aberație monstruoasă.

„Dar admitând că țara trebuie să se governeze ea singură, să excluzi sub un pretext totdeauna de discutat o parte din cetățeni dela administrarea afacerilor, este o nedreptate atât de flagrantă, încât mi se pare de prisos a o mai discuta.

„Rămâne votul universal. Dumneavoastră admiteți, împreună cu mine, că oamenii de geniu sunt rari, nu-i așa? Ca să fim darnici, să admitem că se găsesc în acest moment cinci în Franța. Să adăogăm, tot pentru a fi darnici, două sute de oameni de

un mare talent, alți o mie având diferite talente și zece mii de oameni superiori într'un fel oarecare. Iată un stat major de unsprezece mii două sute cinci spirite. După aceștia aveți armata mediocrităților, urmata de mulțimea imbecililor. Deoarece mediocrii și imbecilii formează întotdeauna imensa majoritate, este de neadmis ca ei să poată alege un guvern inteligent.

„Pentru a fi drept, adaog că, vorbind logicește, votul universal îmi pare singurul principiu admisibil, dar e neaplicabil, iată pentru ce. Să faci să ia parte la guvernământ toate forțele vii ale unei țări, să reprezinti toate interesele, să ții seama de toate drepturile, este un vis ideal; dar puțin practic, căci singura forță, ce ați putea-o măsura, este tocmai acea care ar trebui să fie lăsată la o parte, forța stupidă, numărul. După metoda d-voastră, numărul neinteligenților primează geniul, știința, toate cunoștințele câștigate, bogăția, industria, etc. Când d-voastră veți putea da unui membru al Institutului zece mii de voturi

în contra unuia dat strângătorului de zdrențe, o sută de voturi marelui proprietar în contra a zece voturi date arendașului său, veți fi echilibrat aproape forțele și veți fi obținut o reprezentanță națională, ce într'adevăr va reprezenta toate puterile națiunii. Dar vă desfid să faceți aceasta.

„Iată concluziile mele :

„Altădată, când cineva nu putea exercita nici o profesie, se făcea fotograf: astăzi se face deputat.

„O putere astfel compusă va fi în totdeauna vrednică de jale, însă tot atât de incapabilă să facă rău, pe cât de incapabilă să facă bine. Un tiran, din contră, dacă e dobitoc, poate să facă mult rău, și, dacă se întâmplă să fie inteligent, (ceeace e infinit de rar), poate face mult bine.

„Intre aceste forme de guvernământ, eu nu mă pronunț; și dacă mă declar anarhist, adică partizan al puterii celei mai șterse, celei mai nesimțite, celei mai liberale în marele înțeles al cuvântului, și revoluționar în acelaș timp, adică dușmanul de moarte al aceleiași puteri, ce nu poate să fie, ori

cum ai lua-o, decât absolut defectuoasă. Asta-i.

Strigăte de indignare se ridicară în jurul mesei, și toți, legitimist, orleanist, republicani din nevoe, se supără foarte tare. D. Patissot, mai ales se înnăbușea și, întorcându-se către d. Rade:

— Atunci, d-le, d-voastră nu credeți în nimica !

Celălalt răspunse simplu :

— Nu, domnule.

Mânia, ce ațâță pe toți oaspeții, împedică pe d. Rade să continue și d. Perdix, re-devenind șef, închise discuția.

— Destul, d-lor, vă rog. Fiecare avem părerea noastră, nu-i așa, și noi nu suntem dispuși să ne-o schimbăm.

Acest cuvânt la locul lui îl aprobară toți. Însă d. Rade, totdeauna revoltat, voi să aibă cel din urmă cuvânt.

— Am cu toate astea o morală, zise el, ea e foarte simplă și totdeauna aplicabilă ; o frază o formulează, iată-o : „*Nu face altuia, ceea ce tu n'ai vrea ca altul să-ți facă ție*”. Vă desfid să-i găsiți vre-un cusur,

pe când, cu trei vorbe, eu mă însărcinez să ruinez cel mai sfânt din principiile voastre.

De data aceasta nu răspunde nimeni.

Însă, cum se întorceau pe înserate, îndărăt, doi câte doi, fiecare spunea tovarășului său :

„Intr'adevăr, d. Rade, mergea prea departe. Cu siguranță că-i țignit. Ar trebui să-l numească subșef la Charenton.

Ședință publică

De amândouă părțile unei uși, deasupra căreia se desfășura cuvântul „Bal” în litere mari ; afișe largi, de un roșu violent, anunțau că în Duminica aceea, acest loc, de plăcere populară, primea altă destinație.

D. Patissot, care se plimba ca un bun burghez, digerându-și dejunul, și care se îndrepta încetîșor spre gară, se opri, privirea-i fiind atrasă de acea culoare strălucitoare, și citi :

Asociația generală internațională
pentru revendicarea drepturilor femeii

Comitetul central cu sediul la Paris

Mare ședință publică

Sub președinția cetățenei liber-gânditoare Zoé Lamour și cetățenei nihiliste ruse Eva Șurin, cu concursul unei delegații de cetățene ale cercului liber al Gândirii independente și al unui grup de cetățeni cari aderează: Cetățeană Cesarina Brau și cetățeanul Sapiențiu Cornut, întors din exil, vor lua cuvântul.

Intrarea: 1 franc.

O doamnă bătrână, cu ochelari, așezată înaintea unei mese acoperită cu o față de masă, încasa banii. D. Patissot intră.

În sala aproape plină plutea acel miros de câne plouat, pe care îl lasă totdeauna fustele femeilor bătrâne, cu un rest de parfumuri suspecte de pe la balurile publice.

D. Patissot, căutând bine, descoperi un

loc în rangul al doilea, alături de un domn bătrân, decorat, și de-o femeie mică, îmbrăcată ca lucrătoare, cu ochiul exaltat, având în obraz o bolfă vânătă.

Biroul era complet.

Cetățeană Zoe Lamour, o drăguță brunetă cam grasă, purtând flori roșii în părul ei negru, împărțea prezidenția cu o blondină mică, slabă, cetățeană nihilistă rusă Eva Șurin.

Drept supt dâșșii, la picioarele estradei, ilustra cetățeană Cesarina Brau, poreclită „ruina” bărbaților, și ea fată frumoasă, stătea alături de cetățeanul Sapience Cornut, întors din exil. Acesta, un bătrân solid, cu înfățișare feroce privea sala ca o mătă care ocheste o cușcă cu păsări, și pumnii lui strânși îi ținea răzimați pe genunchi.

La dreapta, o delegație de cetățene bătrâne, înțârcate de dorul bărbaților, săcătuite de celibat, și desnădăjduite de așteptare, stăteau drept în fața unui grup de cetățeni reformatori ai umanității, care nu și-au retezat vr'odată nici barba, nici părul,

ca să arate fără îndoială infinitul aspirațiilor lor.

Femeile, în majoritate aparțineau castei portărițelor și negustoreselor, cari își închid prăvălia Duminica. Pretutindenea tipul femeii bătrâne, nemângâiate, reapărea între fețele roșii ale burghezilor. Trei liceeni vorbeau încet într'un colț, veniți spre a fi în mijlocul femeilor. Câteva familii intrase de curiozitate. Inșă, în cel întâi rang, un negru în dril galben, un negru frezat măreț, privea cu încăpățânare biroul, râzând de-i ajungea gura la urechi, cu un răs mut, innădușit, care făcea să-i strălucească dinții albi pe fața neagră. Râdea fără o tremură din corp, ca un om mulțumit, transportat. Pentru ce era el acolo? Mister. Crezuse că intrase la un spectacol? Sau își zicea în mintea lui de african: „Așa-i, așa-i, sunt nostimi caraghioșii ăștia; doar n'ai să le găsești păreche sub ecuator.

Cetățeană Zoe Lamour deschise ședința cu un mic discurs.

Ea reaminti servitutea femeii dela nașterea lumii; rolul ei obscur, totdeauna eroic

devotamentul său constant la toate ideile mari. Și compară pe femeie cu poporul de altă dată, cu poporul regilor și al aristocrației, numind-o „veșnica martiră”, pentru care orice bărbat este un stăpân și, într'un mare avânt liric strigă: Poporul a avut al său 89, — să avem pe al nostru, bărbatul apăsător a făcut revoluția lui, captivul a sfărâmat lanțul său; sclavul, indignat, s'a revoltat. Femei, să imităm pe despoții noștri. Să ne revoltăm; să sfărâmăm vechiul lanț al căsătoriei și al servituții, să mergem spre cucerirea drepturilor noastre, să facem de asemeni revoluția noastră.”

Apoi se așază în mijlocul unui tumult de aplauze: și negrul, de astă dată delirând de bucurie, își lovea fruntea de genunchi, scoțând țipete ascuțite.

Cetățeană nihilistă, Rusoaica Eva Șurin, se ridică și urmă cu o voce pătrunzătoare și sălbatică.

— Sunt Rusă, zise ea. Am înălțat stindardul revoltei: această mână a lovit pe apăsătorii patriei mele, și vă declar, vouă, femei franceze, cari mă ascultați, că sunt gata, sub toți sorii, în toate părțile Univer-

sului, să lovesc tirania omului, să răzbun pretutindeni femeia crunt apăsată.

Avu loc un mare zgomot de aprobare; și cetățeanul Sapiențiu Cornut, el însuși, sculându-se, își frecă galant barba-i galbenă de acea mână răzbunătoare.

Atunci ceremonia luă un caracter în adevăr internațional. Cetățenele, delegate de puterile străine, se ridicară una după alta, aducând consimțământul patriilor lor. Mai întâi vorbi o Nemțoaică. Grasă, cu o vegetație de păr pe cap, dânsa bâlbâia cu o voce lipicioasă:

— Eu freu tragi tot bucuria pe care simțit biatrina Germanie, chind s'a știut de mare mișcare a femeilor bariziene. Pebturile nostre (ea lovi pe al său, care nu rezistă loviturii) pebturile nostre au tresărit, noi... noi... eu nu vorbesc togmai pine, dar noi suntem cu foi."

O Italiancă, o Spaniolă, o Suedeză, spuseră tot atâtea bazaconii în limbi neînțelese și, pentru a isprăvi, o Englezoaică, teribil de înaltă, ai cărei dinți păreau instrumente de grădinărie, se exprimă în acești termeni:

— Voiam asemen să aduc participeşonul liberei Hauglitere la manifesteşonul așa... așa... de piftoresc al populesonei feminine a Franței, pentru emancipeşonul acestei părți feminine. Hip! Hip! Ura!”

De data asta negrul începu să scoată fel de fel de țipete de entuziasm, cu gesturi de satisfacție așa de nemoderate (aruncând picioarele sale în spatele băncilor și lovindu-și bucele cu furie) că doi comisari ai sedinței fură obligați să-l liniștească.

Vecinul lui Patissot murmură:

— Isterice — toate niște isterice.

Patissot, crezând că i se vorbește, se întoarse:

— Mă rog?

Domnul se scuză.

— Pardon, nu vă vorbeam. Spuneam numai că toate aceste nebune, sunt niște isterice!

D. Patissot, foarte surprins, întrebă:

— Le cunoașteți deci?

— Puțin, domnule! Zoe Lamour și-a făcut novicialul, ca să se facă călugăriță. Una la mână. Eva Şurin a fost urmărită ca in-

cendiară și recunoscută nebună. Două la mână. Cezarine Brau e simplă intrigantă care vrea să audă vorbindu-se despre dânsa. Zăresc acolo departe trei, cari au fost în serviciul meu la spitalul X... Iar cât privește despre toate boarfele bătrâne, care ne înconjură, n'am nevoie să vă vorbesc.

Insă sâsâituri porneau din toate părțile. Cetățeanul Sapiențiu Cornut, întors din exil, se ridică. Mai întâi rostogoli niște ochi teribili; apoi, cu o voce ca din pământ, ce se asemena cu mugetul vântului într'o cameră, începu:

Sunt cuvinte mari că și principiile, luminoase ca soarele, răsunătoare ca bubuitul de trăsnet: Libertate! Egalitate! Fraternitate! Acestea sunt bandierile poporului! Sub faldurile lor noi am mers la asaltul tiraniilor; la rândul vostru, o femei! luați-le drept arme, ca să mergeți la cucerirea independenței. „Fiți libere, libere în dragoste, în casă, în patrie. Deveniți egalele noastre în căminuri, egalele noastre pe străcă, egalele noastre mai ales în politică și în fața legii. Fraternitate! fiți su-

rorile noastre, sfetnicele marilor noastre proiecte, tovarășele noastre veghietoare. Fiți, deveniți într'adevăr jumătatea umanității, în loc de a nu fi din umanitate decât o părțică.

Și se aruncă în politica transcendentă, dezvăluind proiecte mari cât lumea, vorbind de sufletul societăților, prezidând republica universală, întemeiată pe aceste trei baze de neurnit: libertatea, egalitatea, fraternitatea.

Când tăcu, sala cât pe ce să se dărâme de aplauze. D. Patissot, uimit se înturnă către vecinul său:

— Nu-i oare cam nebun?

Domnul cel bătrân răspunde:

— Nu, domnule, sunt milioane ca dânsul. E un efect al instrucției.

Patissot nu înțelegea.

— Al instrucției?

— Da; acumă când toți știu scrie și citi, prostia latentă se desfășoară.

— Așa dară, d-le, d-voastră credeți că instrucția?...

— Pardon, d-le, eu sunt liberal, eu...

lată ce vreau să zic: D-ta ai un ceas, nu-i așa? ei bine, strică o roticică și du-l cetățeanului Sapiențiu Cornut, rugându-l să ți-l dăragă. Are să ți-l dreagă? Nu! Are să-ți răspundă, jurându-se că nu-i ceasornicar. Inșă, dacă se întâmplă ceva stricat în această mașină infinit de complicată, ce se numește Franța, el se socoate cel mai capabil dintre oameni s'o repara pe loc. Și patruzeci de mii de chelălăitori de speța lui gândesc tot așa și o proclama neîncetat. Eu spun, d-le, că noi avem lipsă până acum de clase diriguitoare, noi; adică de oameni născuți din părinți cari au condus puterea, crescuți în această idee, instruiți special pentru aceasta, cum se instruesc în special tinerii cari sunt destinați Politehniceii...

Sâsăeturi numeroase îl întrerupse încă odată. Un tânăr cu aerul melancolic ocupă tribuna.

Incepu:

— Doamnelor, am cerut cuvântul ca să vă combat teoriile. A reclama pentru femeie drepturi civile egale cu ale bărbați-

lor, înseamnă să cereți sfârșitul puterii voastre. Singura înfățișare exterioară a femeii, arată că ea nu-i destinată nici muncilor grele fizice, nici marilor eforturi intelectuale. Rolul său e altul, însă nu mai puțin frumos. Ea aduce poezia în viață. Prin puterea grației sale, cu o rază din ochii săi, cu farmecul surâsului, ea stăpânește pe om, care stăpânește lumea. Bărbatul are puterea pe care d-voastră nu i-o puteți lua, însă d-voastră aveți seducerea, care captivează. De ce vă plângeți d-voastră? De când există lumea, d-voastră sunteți suveranele și stăpânitoarele. Nimic nu se face fără d-voastră. Pentru d-voastră se îndeplinesc toate operele frumoase.

„Dar, din ziua în care veți deveni egalele noastre, civile, politice, veți deveni rivalele noastre. Băgați de seamă ca nu cumva tot fermecul, ce face puterea d-voastră, să fie rupt. Atunci, fiindcă noi suntem incontestabil cei mai viguroși și cei mai bine înzestrați pentru științe și arte, inferioritatea d-voastră are să apară, și aveți să deveniți în adevăr apășate.

D-voastră, doamnelor, aveți o menire frumoasă, deoarece d-voastră sunteți pentru noi o ademenire în viață, sunteți iluzia fără sfârșit, veșnica recompensă a sforțurilor noastre. Nu căutați deloc să schimbați. De altmintrelea nici nu veți reuși”.

Însă șuerături îl întrerupseră. El se scoborî.

Vecinul lui Patissot, sculându-se atunci :

— Puțin romantic, tânărul, dar cel puțin cu bun simț. Vii să luăm un bock, domnule?

Plecară, în timp ce se pregătea să răspundă cetățeană Cezarina Brau.

— SFÂRȘIT —

CITIȚI:

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI

**Cea mai bună și mai
effină publicitate
din țară.**

Câteva însemnări asupra lui Guy de Maupassant

Henri-René-Albert-Guy de Maupassant, se născu în ziua de 5 August 1850, în castelul Miromesnil. Loren după tată și Normand după mamă, familia sa era stabilită în Normandia încă de pe la jumătatea secolului al XVIII-a. Aici fu crescut G. de Maupassant, întâi la Etretatt, apoi la Fécamp, în urmă la seminarul din Yvetot și la liceul din Rouen, unde își luă bacalauratul.

La 1870, când izbucni războiul franco-german, se înrollă și făcu campania din 1870—1. In nuvelele sale găsim multe amintiri din război. Apoi plecă la Paris, unde

intră întâi la ministerul marinei, apoi la al instrucției publice. Ca amintire din această lume găsim urme în multe din nuvelele sale. Intre 1870—1880, Maupassant face școala sa literară. Scrie versuri, teatru, nuvele, fără a publica nimic. Incercările sale treceau sub ochiul marelui Flaubert, care asistă la succesul primei sale nuvele *Boute de Suif*, în *Soirées de Médan*, publicată în acelaș an (1880) când apăru și volumul său de versuri.

Intre 1880 și 1890 scrie o serie de volume. Iată lista :

La Maisson Tellier, 1881; Mademoiselle Fifi, 1882; 1883, Contes de la Bécasse; 1884, Clair de lune, Miss Harriet, Les soeurs Rondoli; 1885, Toine, Ivette, Contes du jour et de la Nuit; 1886, Monsieur Parent, La Petite Roque; 1887, Le Horla; 1888, Le Rosier de Madame Husson; 1889, La main gauche; 1890, L'inutile Beauté.

În 1883, Maupassant publică primul său roman *Une Vie*. În urma lui publică: *Bel-Ami*, 1885; *Mont-Onol*, 1887; *Pierre et*

Jean, 1888; *Fort comme la Mort*, 1889, și *Notre Coeur*, 1890.

În acest timp a voiajat mult pe iachtul său „Bel-Ami”. — Din aceste călătorii avem următoarele volume: *Au soleil*, 1884; *Sur l'eau*, 1884; *La vie errante*, 1891.

Dar sănătatea acestui mare om plin de viață se sdruncină de cu vreme. Moare la 6 Iulie 1893 de paralizie generală, spre marea părere de rău a prietenilor săi, — cari au asistat la această moarte lungă și dureroasă — și a numeroșilor săi admiratori; spre desnădejdea mamei sale, care a trebuit să-i supraviețuiască, păstrând veșnic în inima ei amintirea iubitului său *Guy*.

A lăsat ca opere postume: *Les dimanches d'un bourgeois de Paris*, *Le Père Milon* și *Le Colporteur*.

* * *

Patissot, personajul principal din „Duminicile unui burghez din Paris” este tipul micului funcționar, al omului simpțiu, fără bucurii și dureri mari, al omului care vege-

tează și pe care îl înspăimântă grozav un mic accident, ce l-ar putea face să bănuiască apropierea morții — ce'l înspăimântă mult — și în urma căruia începe acele excursii în împrejurimile Parisului, pline de peripecii burlești, cari ne fac să râdem. În această operă, Maupassant se arată *desgustat* de atâta prostie omenească. Il simțim pe Maupassant râzând cu amărăciune și privind cu dispreț viața vulgară a micilor biurocrați, a mahalalei cu serbările ei, privind disprețuitor mulțimea omenească. Nu mai e vigurosul și „sănătosul” Maupassant. Cunoaștem în această operă alt Maupassant, iubitor de singurătate, departe de vultoairea vieții, un Maupassant care fuge de lume, lăsat pradă gândurilor sale triste.

Cred că publicul român va simți plăcere citind această serie de nuvele, chiar dacă n'ar avea farmecul originalului.

Imi amintesc însă cu plăcere de o prefață publicată în fruntea volumului *Bel-Ami*, tradus de G. Vrajă.

Imi fac o plăcere deosebită să public din

prefața d-lui G. Vrajă — câteva din aprecierile d-sale asupra lui Maupassant.

„Dar nu există, pe cât știu, vreun critic, care să nu-l recunoască printre maestrii desăvârșiți. Brunetière zice că acesta, în caltea, știe ce are de zis, și zice tocmai cât îi trebuie, nici mai mult, nici mai puțin. După Brandes, Maupassant, fără să fi renunțat la ceva din cele agonisite de vremea noastră, s'a întors la forma clasică, adică la forma aceea ce nu e nici mai îngustă nici mai largă de cât fondul. Și, în adevăr, la el nu găsești descriții zadarnice, nici beție de calificative. Dimpotrivă, el descrie, cum zice Brandes, cu părțile principale ale propoziției: substantiv și verb. — El nu ne spune, el ne arată: dizolvă psihologia în acțiune. Și câtă evocare de viață! Tipurile lui trăesc, există, sunt vii.

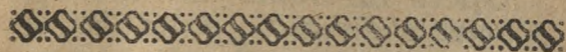
Ca să traduci trebuie: să cunoști bine amândouă limbile. Să ai oarecare simț artistic, nu strică nici mult. Să se asemene întru câtva viața amândoror popoarelor. De unde mai urmează și faptul următor: să ai în

limba în care traduci cuvinte pentru noțiunile din limba din care traduci.

Dar limba noastră e lipsită de o mulțime de cuvinte pentru noțiuni generale. Noi n'avem cuvânt pentru noțiunea materie. Și apoi câte noțiuni există în mintea unui popor, fără să aibă și cuvintele lor. Apoi limba noastră e foarte săracă în cuvinte pentru discuția rafinată, de salon, cu două înțelesuri, pentru că la noi în saloane se vorbește franțuzește, odinioară grecește. Imi aduc aminte că d. A. D. Xenopol spunea într'o conferență că, pricina pentru care n'avem roman e lipsa de limbă rafinată. Nu cred asta, dar e ceva în părerea d-sale.

Să nu se înțeleagă însă, că aș pune stângăciile mele în spinarea limbii române".

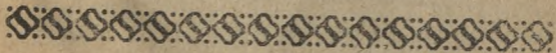
Astăzi avem roman românesc; citiți pe d-nii V. Demetrius, Ion Agârbiceanu, L. Rebreanu și alții.

Romanele cele mai cunoscute, unele de curând, altele de mult celebre, române și streine, sânt în cea mai mare parte, și vor fi toate publicate în „Biblioteca pentru toți“.

Le voi înșira aci pe cele reti-părite de curând, și numai pe cele mai voluminoase :

„Eugenia Grandet“, „Femeia la 30 de ani“, „Moș Goriot“, toate trei de Balzac; „Atlantida“ de Pierre Benoit; „Vinovatul“ de François Coppée; „Fromont și Risler“ și „Jack“ de Alphonse Daudet; „Ciocoi vechi și noi“ de N. Filimon; „O viață“ și „Bel-Ami“ de Guy de Maupassant; „Scene din viața artiștilor“ de Henri Murger; „Roșu și negru“ de Stendhal; „Viața la țară“ de Duiliu Zamfirescu.

Opera lui Dante se numește „Comedia divină“. A lui Balzac se numește cu drept cuvânt: „Comedia umană“. Toate pasiunile, toate caracterele, sânt zugrăvite de acest genial scriitor, pe larg, în mijlocul unor împrejurări și conflicte, cum nu se poate mai firești.

Dela Balzac încoace, nu mai apare un roman, fără să dovedească marea sa înrâurire. Zola, Maupassant, chiar autorii ruși, sânt influențați. Citiți „Moș Goriot“, citiți „Eugenia Grandet“ și „Femeia la 30 de ani“, din Biblioteca pentru toți.

În curând vom mai publica și alte opere ale neasemuitului Honorè de Balzac.

